

Research Paper

Explaining and classifying the discourse of contemporization in interdisciplinary theoretical studies

Nasrin Saljoughi¹, Hassan Rezaei^{2*}, Hero Farkisch³

Received: Dec. 10, 2025; Accepted: Mar. 1, 2026

ABSTRACT

In interdisciplinary studies focused on contemporization, a comprehensive model that accounts for all its existential dimensions is still lacking. Accordingly, this article aims to explain and classify the discourse of contemporization within interdisciplinary theoretical studies, assess the capacities (strengths and weaknesses) of various academic disciplines in understanding and adapting to the process of contemporization, and examine the impact of integrating different fields of knowledge—through an interdisciplinary approach—on enhancing the understanding of contemporization. This study employs content analysis using an inductive reasoning approach, combined with a systematic literature review. A quantitative–qualitative content analysis was conducted on Persian-language sources related to contemporization. Based on frequency, the reviewed studies are categorized into four domains: architecture and urban planning, art, religion, and literature. Each domain contains subcategories that are thematically aligned with the main research topic. Among these domains, architecture and urban planning—having the highest number of core topics—has played a pioneering role in this field. Another major contribution of this study is the presentation of a model for the discourse of contemporization. The findings indicate that contemporization is an uneven process, as the pace at which different fields of knowledge adapt to contemporary developments varies, leading to asynchronicity and, consequently, incompatibility. Although individual disciplines demonstrate limited capacity for comprehensively understanding the process of contemporization on their own, interdisciplinary interaction at three levels—fundamental, methodological, and applied—enhances the overall capacity of the system. The four scientific domains can contribute to the process of contemporization in two fundamental ways: first, by redefining the dialectical relationship between tradition and modernity within their specialized fields; and second, by acting as cultural translators that render abstract concepts of modernity into a language accessible to society.

Keywords: theoretical studies of Iran, contemporizing, interdisciplinary

1. PhD Student, Department of Architecture, Ma.C., Islamic Azad University, Mashhad, Iran

✉ nasrin.saljoughi@iau.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Architecture, Ma.C., Islamic Azad University, Mashhad, Iran

✉ rezaei.h@iau.ac.ir

* Corresponding Author

3. Assistant Professor, Department of Architecture, Ma.C., Islamic Azad University, Mashhad, Iran

✉ herofarkisch64@iau.ac.ir

INTRODUCTION

In today's complex and interconnected world, understanding and analyzing social and cultural phenomena requires transcending disciplinary boundaries and adopting an interdisciplinary approach. Modernization, due to its multidimensional and complex nature, is no exception and must be examined within such a framework. However, despite more than two decades of sustained attention to modernization in Iran's academic discourse (Mohammadi., 2022), research evidence reveals significant fragmentation, a lack of coherence, and the absence of a unified theoretical framework. This fragmentation manifests in several ways: first, the lack of a shared vision and unified perspective on modernization (Babaei-Morad, Zabihi, & Majedi, 2018); second, the absence of an agreed-upon, practical, and operational definition; third, insufficient clarity regarding research contexts and thematic priorities within modernization studies (Miri-Lavasani, Niko-Maram, & Khademian, 2024); and fourth, the lack of a comprehensive model that integrates the various dimensions of modernization and clarifies the relationships among its constituent concepts (Khalighi, & Pourjafar, 2022). As a result, despite the expansion of modernization discourse, researchers have been unable to systematically apply this body of knowledge or translate it into a coherent and practical framework within interdisciplinary studies (Ahari et al., 2023; Mohammadi, 2022).

The scientific development of a complex academic concept such as modernization requires the establishment of theoretical foundations, the formulation of conceptual frameworks and empirical models, and the application of appropriate research methodologies (Arabian, Abdollahzadeh, & Sharifzadeh, 2015). In this context, categorizing existing research plays a crucial role in knowledge production (Ghodsian et al., 2022). Classification enables the organization of dispersed ideas into a coherent cognitive system, without which meaningful explanation becomes impossible (Kalami-Herris, 2017). As Louis Sullivan emphasizes, understanding a subject requires a structured cognitive framework; unorganized and unsystematized ideas cannot function as an effective explanatory system (Samin-Sharifi-Miaveghi, Yaghoubsangharchi, & Hagh-Lesan, 2019).

Accordingly, the central problem addressed in this study is the lack of systematic explanation and comprehensive categorization of modernization within interdisciplinary theoretical studies. This deficiency hinders both deep understanding and effective utilization of modernization discourse. To address this gap, the study seeks to answer the following questions: In which academic domains have theoretical studies on modernization been most prominently developed, and to what extent are these studies explainable and classifiable? What are the central themes within each identified domain? How capable are different scientific disciplines in understanding and adapting to the process of modernization? Finally, how does the integration of diverse forms of knowledge through an interdisciplinary approach enhance our understanding of modernization?

Given the multidimensional nature of modernization, an interdisciplinary approach is not merely a methodological preference but a fundamental necessity. Interdisciplinary studies foster “connective communities” by creating meaningful links among disciplines (Khanjarkhani, Bakhtiar-Nasrabadi, & Ebrahimi-Dinani, 2009). Such integration facilitates the combination and analysis of specialized knowledge to address complex issues (Holley, 2019; Lattuca, 2003). Moreover, interdisciplinary research enables comparative analysis among disciplines, prevents fragmented and ineffective solutions, and contributes to the coherence and dynamism of scientific inquiry (Hatami, & Roshanmehr, 2012; Samadi, 2012).

Interdisciplinary studies operate on shared intellectual ground rather than within isolated disciplinary boundaries (Eftekhari, 2009). Based on this principle, the present research conceptualizes modernization as a common analytical ground across four domains—architecture and urban planning, art, religion, and literature. By employing content analysis, the study systematically examines how these domains contribute to understanding modernization, identifies levels of interdisciplinary interaction, and clarifies the modes through which each domain participates in the modernization process. By simultaneously focusing on these four domains, the research offers a novel and integrated framework for explaining the dimensions of modernization.

METHODOLOGY

The present study employs content analysis using an inductive reasoning approach, combined with a systematic literature review. Persian-language scholarly sources related to modernization published between 2007 and 2023 constitute the study’s statistical population. Data were collected through a comprehensive review of library-based resources using relevant keywords, without imposing restrictive limitations, thereby ensuring broad coverage of existing research.

The research process was conducted in two main stages. The first stage involved data collection and source identification, while the second stage focused on data analysis through systematic coding and inductive interpretation. Logical steps of content analysis were carefully observed, and quantitative–qualitative techniques were applied to identify patterns, categories, and thematic relationships among the collected data.

FINDINGS

Based on frequency analysis, the reviewed studies were categorized into four primary domains: architecture and urban planning, art, religion, and literature. Each domain encompasses several subthemes that are conceptually aligned with the central focus of modernization. Among these domains, architecture and urban planning—having the highest concentration of core themes—emerges as the most pioneering field in theoretical studies of modernization.

CONCLUSION

The findings of the present study demonstrate that modernization is an inherently interdisciplinary and fluid concept. Depending on the epistemic content of different scientific domains, modernization manifests itself through diverse yet convergent forms of expression and requires dialogical interaction among multiple internal and external factors of a phenomenon. Moreover, the process of modernization is intrinsically interdisciplinary and uneven. This unevenness refers to the varying pace at which different domains of knowledge adapt to contemporary developments.

As a result, individual academic disciplines exhibit limited capacity to achieve a comprehensive understanding of modernization when operating in isolation. In contrast, interdisciplinary interaction significantly enhances the overall capability of the system. The four scientific domains examined in this study can contribute to the process of modernization in two fundamental ways: first, by redefining the dialectical relationship between tradition and modernity within their respective specialized fields; and second, by acting as cultural translators that render abstract concepts of modernity into a language accessible and meaningful to society.

Interdisciplinary interaction—understood as the integration of knowledge—can be conceptualized within a hierarchical system operating at three interrelated levels: foundational, methodological, and applicational. These levels complement one another in the process of interdisciplinary knowledge production. The foundational level involves identifying multiple patterns of knowledge production, enabling translation between different semantic systems, enhancing interpretive capacity through epistemic plurality, and redefining fundamental concepts such as space and time. The methodological level encompasses methodological diversification, the development of integrative research frameworks that avoid single-discipline reductionism, the creation of a shared analytical language, the possibility of multi-layered interpretations of modernization, and the formulation of critical analytical frameworks for addressing the challenges of modernization across different cognitive domains. The applicational level focuses on reducing the cognitive gap between technological innovations and traditional semantic systems, moderating the pace of social change, fostering a common language for interpreting social transformations, and enhancing reflective self-awareness.

NOVELTY

The present research offers two major innovations. First, by employing content analysis within a systematic framework, it provides a comprehensive and integrative overview of scientific productions related to modernization, with the aim of identifying their central themes. Through explaining and categorizing the modernization discourse, this study brings together previously scattered concepts and fragmented theoretical perspectives, forming a coherent cognitive system capable of

explaining the modernization process. Ultimately, the proposed model of the modernization discourse in interdisciplinary theoretical studies contributes to the scientific development of an academic constellation, enhances coherence among researchers' studies, and promotes the dynamism of the educational system.

Second, the study innovatively conceptualizes interdisciplinary interaction—understood as knowledge integration—within a hierarchical framework consisting of three levels: foundational, methodological, and applicational. This multi-level model provides a structured approach for understanding how interdisciplinary knowledge is produced, organized, and applied in the context of modernization studies.

AUTHOR PARTICIPATION

The authors' participation in writing the article is equal.

CONFLICT OF INTEREST

No conflict of interest has been declared by the authors.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

BIBLIOGRAPHY

- Abdali, A., Safari, J., & Zaheri Abdevand, E. (2022). Contemporaryization of Ancient Poems in the Novel *Atashbedun* by Nader Ebrahimi. *Research in Narrative Literature*, 11(1), 1-26. doi:10.22126/rp.2021.6107.1299
- Ahari, Z., Nadimi, H., Rahimzadeh, P., Heydarkhani, M., Tavanaei Marvi, F., Aberi Zahed, S., & Fallah Najmabadi, S. (2024). Question-Based Research: Interdisciplinary Studies in Architecture and the Humanities. *Journal of Iranian Architecture Studies*, 12(24), 55-75. doi:10.22052/jias.2024.253642.1251
- Akbarlou, M. (1401). *A very important point in dealing with historical events is the issue of contemporaryization*. Retrieved from <https://www.ibna.ir/news/324944/>
- Alikhani, A. (2024). The challenges and barriers of interdisciplinary theorizing in Iran. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 16(3), 5-28. doi:10.22035/isih.2024.5302.5024
- Arabiun, A., Abdollahzadeh, G.H., & Sharifzadeh, M.SH. (2015). Content analysis of entrepreneurship research in Iran. *Journal of Human Resource Management Research, Imam Hussein University*, 7(2), 79–103.
- Babaei-Morad, B., Zabihi, H., & Majidi, H. (2018). A systematic review of research on urban spaces. *Iranian Social Sciences Studies*, 15(4), 1–16.
- Bagheri Tehrani, M., Ameri Siahooei, H.R., Piri, S., & Mottaki, Z. (2022). A systematic review of scientific productions indexed in the Scopus database in post-disaster temporary housing with a focus on architecture. *JHRE*. 41(179), 77-90. doi:10.22034/41.179.77
- Bagheri, K., & Darskhan, R. (2021). Analysis of the Components Effective in Modernization of Historical-Cultural Context of Tabriz Metropolis with Emphasis on Preservation of Identity. *Geography (Regional Planning)*, 11(42), 515-530. doi:10.1001.1.22286462.1400.11.2.27.7
- Bakhtin, M.M. (1981). *The dialogic imagination*. Texas, United States: University of Texas Press.
- Bashir, H. (2023). Editor's note: Intercultural communication. *Iranian Journal of Cultural Research*, 17(1), 5–7. doi:10.22035/jicr.0621.519
- Bemnian, M.R., Aaft-I-Ganeh, M., & Naderi, S.M. (2008). Qualitative and Quantitative Evaluation of the HONAR-HA-YE-ZIBA Journal During a 12- year Interval (From spring 1376 to spring 1387). *Honar-ha-ye Ziba*, 35(0), 135-145.
- Benjamin, W. (1969). The work of art in the age of mechanical reproduction. In *Illuminations*, (pp. 217–252).
- Boland, A., Cherry, M.G., & Dickson, R. (2017). *Doing a systematic review: A student's guide*. London, England: SAGE Press.
- Castells, M. (2000). *The rise of the network society* (Vols. 1-3). Chichester, United Kingdom: Wiley-Blackwell.

- Contemporize. (n.d.). In *Merriam-Webster.com dictionary*. Retrieved October 26, 2023, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/contemporize>
- Dayani, M.M. (1401). *Report: Specialized meeting on Fatimah studies and contemporizing of her personality*. Retrieved from <https://birjand.ac.ir/farhangi/fa/news/>
- Document of the comprehensive scientific map of the country* (2010). Documents of the comprehensive scientific and cultural map of the country. Retrieved from <https://fadak.ir>
- Ebrahimi, S., & Jafari, N. (2019). A Distinction on Variety and Impact of Interdisciplinary Research at the Interdisciplinary, Multidisciplinary, Intra-disciplinary and Cross-disciplinary Levels and an Overlook on Inter and Intradepartmental Cooperation in Basic Sciences Fields. *Scientometrics Research Journal*, 5(2), 23-44. doi:10.22070/rsci.2019.4118.1266
- Eftekhari, A. (2009). Interdisciplinary Sciences in Higher Education. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 1(2), 65-83. doi:10.7508/isih.2009.02.004
- Eisenstadt, S.N. (2000). Multiple modernities. *Daedalus*, 129(1), 1–29.
- Etrat Doost (Janipoor), M. (2019). The Methodology of Understanding the Hadith in the Triple Process of Textual Analysis, Content Analysis and Discourse Analysis. *Hadith Research*, 11(1), 291-320. doi:10.22052/0.21.291
- Farhangdoost, H., & Farkisch, H. (2021). Presenting a "structured review model for environmental psychology studies" in architecture. *Journal of Applied Studies in Social Sciences and Sociology*, 2(15), 23–34.
- Frampton, K. (1983). Towards a critical regionalism. *The anti-aesthetic: Essays on postmodern culture*, 16–30.
- Ghodsi, N., Nastaran, M., & Ghasemi, V. (2022). Socio- spatial Segregation in Iran: Systematic Review and Qualitative Meta-Analysis. *Motaleate Shahri*, 11(44), 79-94. doi:10.34785/J011.2022.175
- Ghonchi, A.R. (2010). *The values derived from the lives of the prophets (PBUH) must be modernized*. Retrieved from <https://www.magiran.com/article/2089173>
- Giddens, A. (1991). *The consequences of modernity*. Cambridge, United Kingdom: Polity Press.
- Hatami, M. R., & Roshanchashm, H. (2012). Nature of Interdisciplinary Approach in Humanities with Emphasis on Habermas's Theory. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 5(1), 99-116. doi:10.7508/isih.2014.17.005
- Heydari, Sh. (2014). *Darāmedi bar pažuheš-e me'māri* [Introduction to research method in architecture]. Tehran, Iran: Raz Publications.
- Holley, K.A. (2019). Learning from Klein: Examining current interdisciplinary practices within U.S. higher education. *Issues in Interdisciplinary Studies*, 37(2), 17–32.
- Hosseini Nasab, S., Mehdizadeh Saraj, F., & Khanmohammadi, M.A. (2023). Analysis of Iranian Scientific Productions in Neuro-Architecture: A Scoping Review. *Scientometrics Research Journal*, 9(1), 231-258. doi:10.22070/rsci.2021.13910.1479

- Imani, N., & Saboori, N. (2014). Architectural Thought in Contemporary Theories of Architecture. *Journal of Architecture and Urban Planning*, 6(12), 77-95. doi: 10.30480/aup.2014.103
- Kalami Herreris, S.M. (2017). *What is our most important knowledge?* Retrieved from <https://kalami.ir>
- Khalighi, N., & Pourjafar, M.R. (2022). Explaining Concept of Conviviality in Urban Space literature Using Content Analysis (Studies From 1998 to 2020). *Urban Planning Knowledge*, 6(1), 92-113. doi:10.22124/upk.2021.18060.1584
- Khanjarkhani, Z., Bakhtiar Nasrabadi, H.A., & Ebrahimi Dinani, A. (2010). Types of Interdisciplinary Studies in Higher Education. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 2(1), 167-186. doi:10.7508/isih.2010.05.007
- Khasmfakan-e-nezam, E., Navidi-Majd, F., & Fadavi-Anbiyai, B. (2022). Futures studies in architecture: Explaining future-oriented approaches in housing design. *Shabak Scientific Journal*, 8(3), 1–20.
- Khodaei, M.sh., & Shokri, R. (2014). Modernization of religious myths in radio dramas. *Journal of Communication Sciences*, (11–12), 175–192.
- Koolhaas, R., & Mau, B. (1995). *S, M, L, XL*. Rotterdam, The Netherlands: 010 Press.
- Krishna, V., Roland, W., & Gluck, J. (2001). Globalization and scientific communities in developing countries (A. Tolou, Trans.). *Science, Research and Technology Quarterly*, (7), 48–56.
- Latour, B. (1993). *We have never been modern* (C. Porter, Trans.). Cambridge, United States: Harvard University Press.
- Latour, B. (2013). An inquiry into modes of existence: An anthropology of the moderns. *Science & Technology Studies*, 27(1), 109-112.
- Lattuca, L.R. (2003). Creating interdisciplinarity: Grounded definitions from college and university faculty. *History of Intellectual Culture*, 3(1), 1–20.
- Mardani (Golestani, M.) (2021). The principles of modernizing the Prophet's (peace be upon him) actions. *Ulum-i Hadith*, 26(1), 91-103. doi:10.22034/hs.2021.13158
- Mashhadi Abolghasem Shirazi, M., & Diba, D. (2023). Non-formal data mining & contemporization of housing plan by artificial neural network; case studies: Tehran selected buildings during 1950s to 1970s. *Naqshejahan*, 13(2), 125-144. doi: 10.1001.1.23224991.1402.13.2.7.6
- Miri Lavasani, S.M., Nikomaram, H., & Khademian, M. (2024). Content analysis of financial risk management research in Iranian banks. *Journal of Investment Knowledge*, 13(51), 255-278.
- Mitcham, C. (2005). *Encyclopedia of science, technology, and ethics* (Vols. 1-4). Farmington Hills, United States: Macmillan Reference USA.

- Moghimi, A. (2015). Future epistemology of theoretical approaches to urban planning, architecture and building industry. *Urban and Rural Management*, (38), 75-104.
- Mohammadi, A. (2022). Systematic review of published articles on "Crime Prevention through Environmental Design" in Urban Spaces of Iran (1999 - 2020). *Regional Planning*, 12(46), 144-163. doi:10.30495/jzpm.2022.5385
- Mohammadzadeh Goudini, Y., Wafamehr, M., & Babazadeh Miri, L. (2022). Quantitative and Qualitative Content Analysis of Architectural Technology Research Published in Scientific Research Journals during 1979-2019. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 15(40), 191-206. doi:10.22034/aaud.2022.272176.2418
- Moin, M. (1984). *Ism-i maşdar - ḥāşil-i maşdar* [Nomina -actions: Verbal noun]. Tehran, Iran: Amir Kabir.
- Najafi, N., & Alalhesabi, M. (2022). Review of the concept of context in the modernization of rural architecture (case study: Baliran village). *Economic Geography Research*. 3(7), 20-41. dor: 20.1001.1.27173747.1401.3.7.2.7
- Norouzi, A. (2011). The need to change attitudes towards religious theater in Iran: An approach to modernizing themes. *Theater Magazine*, (148), 63-67.
- Ogburn, W.F. (1922). *Social change with respect to culture and original nature*. New York, United States: Huesch.
- Pasandideh, A. (2009). Reviving religious models. *Women's Strategic Studies*, 11(42), 103-131. dor: 20.1001.1.20082827.1387.11.0.5.4
- Pishvaei, H.R., Mirzaei, Z., & Zarei Hajiabadi, S. (2020). Analyzing Key Categories in the Literature of Contemporary Iranian Architecture; 1946 – 2016. *Soffeh*, 30(2), 17-44. doi:10.29252/soffeh.30.2.17
- Rafieian, M., Shah Hosseini, G., & Dadashpoor, H. (2022). Meta-Analysis of Studies on Metropolitan Regions in Iran. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 15(38), 247-270. doi:10.22034/aaud.2022.264906.2392
- Riazi, S.A.H. (2014). City as an Interdisciplinary Phenomenon. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 6(1), 101-115. doi:10.7508/isih.2014.21.005
- Ricoeur, P. (1995). *Figuring the sacred: Religion, narrative, and imagination*. Minneapolis, United States: Fortress Press.
- Sabbar, S., & Habib Zadeh Khyaban, S. (2021). AI-Driven credit risk assessment in Iranian banking. *Socio-Spatial Studies*, 5(2), 1-13. doi:10.22034/soc.2022.230201
- Sadeghi, A.A. (1992). Methods and possibilities of word formation in contemporary Persian language (2). *Danesh Publishing*, (65), 6-12. (Original work published 1371 SH)
- Saeidi, A. (2009). Modernization as the main element in the performance of historical plays (Interview with Shokrkhoda Goudarzi, director of the play "Bahram Chobin"). *Honarmand*, 3(73), 32-33.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Salehi, K., & Habib Zadeh Khiyaban, S. (2025). AI and crime prevention in the academic literature: An integrative review of AI applications in crime prevention. *Code, Cognition and Society*, 1(1), 164–177. doi:10.22034/ccsr.2025.546552.1016
- Salimi Kouchi, E., & Rezaeian, M. (2015). Intertextuality and the Contemporizing of Epic in “The Night of Sohrab's Killing” by Bijan Najdi. *Literary Text Research*, 19(63), 147-160. dor:20.1001.1.22517138.1394.19.63.6.8
- Samadi, M. (2012). Interdisciplinary Research: Paradigm & Educational Implications. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 5(1), 117-130. doi:10.7508/isih.2014.17.006
- Samin Sharifi Miaveghi, E., Yaghoubi Sangharchi, M., & Hagh Lesan, M. (2019). Evaluating the components of value in desirable housing architecture based on the Islamic epistemological system (Case study: Contemporary houses in Urmia). *Teaching & Assessment*, 12(48), 33–62. doi:10.30495/jinev.2020.672760
- Sarmad, Z., Bazargan, A., & Hejazi, E. (2003). *Ravish-hā-yi taḥqīq dar ‘ulūm-i raftārī*. Tehran, Iran: Agah.
- Sarsangi, M., & Parsaei, M. (2012). Religious Theatre: A Research on Contemporizing Form and Content. *Journal of Fine Arts: Performing Arts & Music*, 3(42), 37-45. doi:10.22059/jfadram.2012.24368
- Shah Abadi, H.R. (2015). *The necessity of contemporizing content and form*. Retrieved from <https://www.isna.ir/news/>
- Shahhoseini, H., Khandani, N., & Kurehpaz, R. (2022). A Systematic Assessment of Architectural Studies in Iranian Scientific and Elsevier (q1) Journals. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 19(115), 5-20. doi:10.22034/bagh.2022.323996.5092
- Silva, M. (2015). A systematic review of foresight in project management literature. *Procedia Computer Science*, 64, 792–799.
- Sotodeh, Sh., & Ghobadian, V. (2022). Explaining Contemporizing and Systematic Adaptation of Alborz Industrial Heritage based on Sustainable Architecture. *Naqshejahan*, 12(1), 59-83. dor:20.1001.1.23224991.1401.12.1.5.5
- Tabatabai, S.M.K., & Haeri Shirazi, M. (2021). Modernization of Hadith; A Case Study of Abu Talib's Sira. *Conduct Studies of Ahl-ol-Bayt*, 7(13), 291-320.
- Yazdani Rostam, M., Ansari, M., & Pourjafar, M.R. (2022). Urban living-lab as a way for cultural transition to green contemporization: An approach to sustainability; Case study: Jamaran neighborhood. *Naqshejahan*, 12(1) :20-40. dor: 20.1001.1.23224991.1401.12.1.1.1

مقاله پژوهشی

تبیین و دسته‌بندی جریان معاصر سازی در مطالعات نظری میان‌رشته‌ای

نسرین سلجوقی^۱، حسن رضائی^{۲*}، هیرو فرکیش^۳

دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۱۹؛ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۱۰

چکیده

در مطالعات میان‌رشته‌ای با محوریت موضوع معاصر سازی يك مدل جامع که معرف تمام ابعاد وجودی آن باشد، وجود ندارد. از این جهت مقاله قصد دارد جریان معاصر سازی در مطالعات نظری میان‌رشته‌ای را تبیین و دسته‌بندی کند؛ ظرفیت رشته‌های علمی (توانمندی یا ضعف) در میزان درک فرایند معاصر سازی و تطبیق با آن را بسنجد؛ و تأثیر یکپارچه‌سازی دانش‌های مختلف (با رویکرد میان‌رشته‌ای) بر میزان فهم معاصر سازی را مورد واکاوی قرار دهد. روش تحقیق در این مطالعه، تحلیل محتوا (روش استدلال استقرایی) با رویکرد مرور نظام‌مند است که تحلیل محتوای کمی-کیفی منابع فارسی حوزه معاصر سازی را انجام داده است. مطالعات به ترتیب فراوانی در چهار حوزه معماری و شهر سازی، هنر، دین و ادبیات تقسیم‌بندی شده‌اند. هر حوزه دارای زیرمجموعه‌ای است، که به لحاظ محتوایی همگرا با موضوع اصلی پژوهش می‌باشد. حوزه مطالعاتی معماری و شهر سازی با بیشترین موضوعات محوری، در این زمینه نیز پیشرو می‌باشد. ارائه مدل جریان معاصر سازی دستاورد دیگر پژوهش می‌باشد. یافته‌ها نشان داد که معاصر سازی، فرایندی نامتوازن است. نامتوازن از این جهت که سرعت تطبیق حوزه‌های دانشی مختلف با تحولات معاصر، متفاوت می‌باشد؛ و این ناهم‌زمانی به «ناسازگاری» منجر می‌شود. اگرچه رشته‌های دانشی به صورت منفرد، در فهم جامع فرایند معاصر سازی، ضعیف عمل می‌کنند؛ اما تعامل میان‌رشته‌ای در سه سطح بنیادین، روشی و کاربردی، توانمندی سیستم را افزایش می‌دهد. حوزه‌های علمی چهارگانه، به دو شکل اساسی می‌توانند در فرایند معاصر سازی مشارکت داشته باشند: نخست، از طریق بازتعریف رابطه دیالکتیکی سنت-مدرنیته در حوزه تخصصی خود؛ دوم، با ایفای نقش مترجم فرهنگی که مفاهیم انتزاعی مدرنیته را به زبان قابل درک برای جامعه تبدیل می‌کنند.

کلیدواژه‌ها: مطالعات نظری ایران، معاصر سازی، میان‌رشته‌ای

۱. دانشجوی دکتری معماری، گروه معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

nasrin.saljoughi@iau.ac.ir ✉

۲. استادیار معماری، گروه معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

rezaei.h@iau.ac.ir ✉

* نویسنده مسئول

۳. استادیار معماری، گروه معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

herofarkisch64@iau.ac.ir ✉

۱. مقدمه و بیان مسئله

در جهان پیچیده و به هم پیوسته معاصر، فهم و تحلیل پدیده‌ها مستلزم خروج از مرزهای رشته‌ای و بهره‌گیری از رویکرد میان‌رشته‌ای است. معاصرسازی نیز به دلیل ماهیت چندبعدی و پیچیده خود، از این قاعده مستثنی نیست؛ و نیازمند واکاوی در قالب چنین گفتمانی است. ولیکن با گذشت دو دهه از توجه جدی به موضوع معاصرسازی در مجامع علمی ایران (محمدی، ۱۴۰۱، ۱۴۸)؛ شواهد پژوهشی حاکی از پراکندگی، عدم انسجام و فقدان یک چارچوب نظری یکپارچه در این باب می‌باشد: نخست؛ عدم وجود چشم‌انداز و تصویری یکپارچه (بابائی‌مراد، ذیحی و ماجدی، ۱۳۹۷، ۶)؛ دوم؛ عدم دستیابی به تعریف اصولی مشترک، ملموس و کاربردی؛ سوم؛ عدم وجود منابع اطلاعاتی که نشان دهد، زمینه‌های پژوهش معاصرسازی چیست و محققان به چه موضوعاتی بیشتر و کمتر توجه کرده‌اند (میری‌لواسانی، نیکومرام و خادمیان، ۱۴۰۳، ۲۵۶)؛ و چهارم؛ فقدان مدلی جامع که تمامی ابعاد موضوع مذکور را در کنار هم قرار داده و به کشف رابطه میان مفاهیم تشکیل دهنده آن بپردازد (خلیقی و پورجعفر، ۱۴۰۱، ۱۳۴). این وضعیت باعث شده است با وجود ترویج گفتمان معاصرسازی، امکان استفاده نظام‌مند از آن برای محققان و تبدیل آن به یک سند تحول کاربردی در مطالعات میان‌رشته‌ای فراهم نشود (اهری و همکاران، ۱۴۰۲؛ محمدی، ۱۴۰۱).

توسعه علمی یک منظومه دانشگاهی همانند معاصرسازی، نیازمند توسعه بنیان‌های نظری، تبیین و تدوین چارچوب‌های مفهومی و الگوهای تجربی، و بهره‌گیری از روش‌شناسی‌های پژوهش‌های علمی مقتضی است (عربیون، عبدالله‌زاده و شریف‌زاده، ۱۳۹۴، ۸۰). در این راستا ضرورت دارد پژوهش‌های انجام‌شده در کشور با محوریت موضوع معاصرسازی بر مبنای مقوله‌های مختلف دسته‌بندی شود (قدسی و همکاران، ۱۴۰۱، ۸۰). مهم‌ترین دانش ما که مولد بخش قابل توجهی از علوم بشری است، طبقه‌بندی است (کلامی هریس، ۱۳۹۶). لونیس سالیوان^۱ می‌گوید: «برای آنکه

بخواهیم موضوعی را بیان کنیم، نخست باید نظامی معرفتی برای تبیین داشته باشیم». مجموع اندیشه‌های ناهماهنگ که به صورت یک دستگاه درنیامده باشند، نمی‌توانند به صورت یک نظام معرفتی عمل نمایند (ثمین شریفی میاوقی، یعقوبی سنقرچی و حق‌لسان، ۱۳۹۸، ۳۶).

مسئله اصلی مقاله حاضر فقدان تبیین نظام‌مند و دسته‌بندی جامع از جریان معاصر سازی در بستر مطالعات میان‌رشته‌ای است که مانع درک عمیق و بهره‌گیری موثر از این گفتمان شده است. در راستای حل این مسئله، پاسخ به این پرسش‌ها به عنوان یک ضرورت انکارناپذیر مطرح می‌گردد: مطالعات نظری با محوریت موضوع معاصر سازی در کدام یک از حوزه‌های مطالعاتی انعکاس یافته و قابل تبیین و دسته‌بندی است؟ موضوعات محوری مرتبط با هر یک از حوزه‌های مطالعاتی شناسایی شده کدام است؟ ظرفیت رشته‌های علمی مختلف در میزان درک فرایند معاصر سازی و تطبیق با آن چگونه است؟ و یکپارچه‌شدن دانش‌های مختلف (رویکرد میان‌رشته‌ای)، چگونه در میزان فهم ما نسبت به معاصر سازی تأثیرگذار است؟

بنابراین، رویکرد میان‌رشته‌ای با توجه به ماهیت چندبعدی معاصر سازی، صرفاً یک انتخاب نیست، بلکه یک ضرورت برای پژوهش حاضر است. رویکردهای میان‌رشته‌ای با ایجاد «اجتماعات پیوندی» (کریشنا، ۱۳۸۰، به نقل از: خنجرخانی، بختیار نصرآبادی و ابراهیمی دینانی، ۱۳۸۸، ۱۸)، ارتباطات جدید بین‌رشته‌ها به وجود می‌آورند. این موضوع با ایده ترکیب و تحلیل دانش همسو می‌باشد (هالی^۱، ۲۰۱۹)؛ و ارزش مطالعات میان‌رشته‌ای در توانایی ترکیب دانش‌های تخصصی برای حل مسائل پیچیده است (لاتوکا^۲، ۲۰۰۳). تحقیقات میان‌رشته‌ای با توان و قابلیت مضاعف و با مبانی روش‌شناسی و معرفت‌شناسی چندبُعدی و چندسطحی (علیخانی، ۱۴۰۳، ۵)، مقایسه‌پذیری بین رشته‌ها را ممکن می‌سازد (صمدی، ۱۳۹۱، ۴)؛ از ارائه راه‌های

1. Holly
2. Lattuca

متعدد ولی ناکارآمد جلوگیری می‌کند (حاتمی و روشن چشم، ۱۳۹۱) و موجب می‌شود ضمن پویایی نظام آموزشی، مطالعات متخصصان انسجام پیدا کند (خنجرخانی و همکاران، ۱۳۸۸، ۳).

مطالعات میان‌رشته‌ای از اقسام مطالعات بین‌رشته‌ای است، و بین‌رشته‌ای، بر پایه رشته‌ای منحصر به فرد نیست؛ بلکه فصل مشترک چند رشته مختلف است (افتخاری، ۱۳۸۸، ۶۹). مقاله حاضر با در نظر گرفتن این اصل، معاصر سازی را به عنوان فصل مشترک چهار حوزه مطالعاتی معماری و شهرسازی، هنر، دین و ادبیات در نظر گرفته است و با به کارگیری روش تحلیل محتوا به دنبال پیوند نظام مند حوزه‌های علمی مختلف می‌باشد؛ تا از طریق شناسایی سطوح تعامل میان‌رشته‌ای در حوزه‌های علمی چهارگانه، و نیز نحوه مشارکت حوزه‌های مذکور در فرایند معاصر سازی، به درک جامع‌تری از معاصر سازی برسد. این پژوهش با عطف توجه به این چهار حوزه به طور هم‌زمان، رویکردی نوین در تبیین ابعاد معاصر سازی ارائه می‌دهد.

۲. چارچوب نظری تحقیق

در مطالعات صرفی زبان فارسی، اسم مصدر، اسمی است مشتق از فعل و دال بر معنی مصدرگونه (صادقی، ۱۳۷۱، ۶). به عبارت دیگر، اسم مصدر، کلمه‌ای است که بر خلاصه معنی مصدر دلالت می‌کند، و آن ریشه فعل (مفرد امر بدون باء) است که در آخر آن یکی از حروف: شین، هاء غیر ملفوظ، ی، آر درآورند (معین، ۱۳۶۳، ۸). در فارسی معاصر، پسوند «-ی» به عنوان یکی از پرکاربردترین وندهای اشتقاقی، نقش محوری در ساخت اسم‌های عمل ایفا می‌کند. این دسته از واژگان که ماهیتی هم‌زمان مرکب و مشتق دارند، از ترکیب یک اسم یا گروه اسمی با بن مضارع فعل و الحاق پسوند «-ی»-ی- پدید می‌آیند (صادقی، ۱۳۷۱، ۷). نمونه بارز این ساختار را می‌توان در واژه «معاصر سازی» مشاهده کرد که از سه جزء (معاصر+ساز+ی) تشکیل شده است: ۱) «معاصر»، صفت عربی از ریشه «ع ص ر» به معنای «هم‌زمان با دوره کنونی» به عنوان هسته معنایی؛ ۲) پسوند فعلی ساز (بن مضارع

«ساز» از فعل «ساختن»؛ و ۳) پسوند مصدرساز «-ی» i- به عنوان نشانه اسم مصدر). این ترکیب که حاصل تعامل سازوکارهای واژه‌سازی فارسی و عربی است، ماهیتی فرایندمحور دارد (به فرایند هماهنگ کردن چیزی با شرایط دوره کنونی اشاره دارد). چنین ساختارهای زبانی که در عین ترکیبی بودن دارای خصلت اشتقاقی هستند، به ویژه در حوزه‌های تخصصی و فنی کاربرد گسترده‌ای یافته‌اند و نشان‌دهنده پویایی نظام واژه‌سازی در زبان فارسی معاصر می‌باشند.

فعل «contemporize» (هم‌عصرسازی / هم‌زمان‌سازی) به عنوان یک فعل متعدی، به فرایند تطبیق یا بازنمایی یک پدیده (اعم از آثار فرهنگی، متون، مفاهیم یا محصولات) با شرایط، استانداردها و سلايق دوره معاصر اشاره دارد. این فعل که با ساختارهای «contemporized» (گذشته) و «contemporizing» (اسم مصدر) به کار می‌رود، در متون تخصصی با معادل‌هایی چون «هم‌عصر کردن»، «روزآمدسازی» یا «بازآفرینی معاصر» ترجمه می‌شود. این اصطلاح در مقابل «modernize» (مدرن‌سازی) قرار می‌گیرد، چرا که بر حفظ هویت اصلی اثر در حین به‌روزرسانی آن تأکید دارد، نه ایجاد تغییرات بنیادین. در حوزه‌های مختلف، از هنر و معماری («بازآفرینی معاصر یک اثر کلاسیک» تا فناوری «هم‌زمان‌سازی سیستم با نیازهای کنونی») کاربرد دارد (فرهنگ لغت میریام وبستر^۱).

۱-۲. تبیین مفهوم معاصرسازی از دیدگاه پژوهشگران ایران

«معاصرسازی» الگو قرار دادن یک پدیده با دو شرط ساختاری و ارزشی است که به مقتضیات زمان در عین حفظ اصالت توجه دارد. شرط ساختاری اشاره به سبک با ویژگی قابلیت تعمیم به عنوان یک اصل اساسی دارد و شرط ارزشی با مسئله زندگی و الگوگیری ارتباط پیدا می‌کند. پس پدیده‌های تاریخی نیز می‌توانند الگوی روز باشند. اگرچه تفاوت زمان و لزوم روزآمد بودن زندگی امری کاملاً درست می‌باشد، اما منافاتی با تاریخی بودن پدیده‌ها ندارد؛ نه روزآمدی زندگی مستلزم کنارگذاری پدیده‌های

1. <https://www.merriam-webster.com>

تاریخی است و نه پذیرش پدیده‌های تاریخی به معنای واپس‌گرایی است. باید دید اولاً زمان، چه چیزی را تغییر می‌دهد؛ ثانیاً الگوگیری در چه اموری اتفاق می‌افتد؛ تا روشن شود آیا الگوگیری از پدیده‌های تاریخی به معنای توقف زمان و واپس‌گرایی است یا نه. آنچه زمان آن را تغییر می‌دهد، ظواهر، ابزارها و سخت‌افزارهای زندگی است؛ نه اصول و اهداف و نرم‌افزارها. زمان فقط در قلمرو امور تغییرپذیر تأثیر گذاشته و موجب دگرگونی می‌گردد. پس الگوگیری در قلمرو امور تغییرناپذیر اتفاق می‌افتد. بنابراین، معاصرسازی حرکت در زمان و نه هضم در زمان ضمن بهره‌مندی از ذخیره‌های غنی تاریخی است (پسنیدیه، ۱۳۸۷).

معاصرسازی نوعی روایت تاریخ با نگاه امروزی است که از طریق نشانه میان مخاطب امروزی و اثر ضمن حفظ لایه‌های پنهان متن ارتباط برقرار می‌کند (سعیدی، ۱۳۸۸). معاصرسازی به دنبال روزآمد کردن ارزش‌ها و شناساندن آنها به مخاطب امروزی با هدف هدایت او به سمت زیبایی (از ابعاد مهم فطرت الهی انسان) است (غنچی، ۱۳۸۹).

معاصرسازی مفهومی برای نقد فرم و محتوا است که به دنبال پیوند شکل یا فرم اثر هنری با ضرورت‌های معاصر هنرمند است؛ بنابراین تطبیق آثار کهن با تمهیدات و تکنیک‌های فرمی (شکلی) جدید و معاصر را از طریق به عمل درآوردن خلاقیت‌ها و نوآوری‌های معاصر در همه عناصر اجرایی اثر ضمن شناخت «خویش» و «دیگری» دنبال می‌کند (سرسنگی و پارسایی، ۱۳۸۹). روایتی مدرن که ضمن حفظ ارزش‌ها از طریق معاصرسازی محتوا و فرم به دنبال شناخت مخاطب و نیاز او است (شاه‌آبادی، ۱۳۹۴). بنابراین شناخت بر معاصرسازی تقدم دارد (دیانی، ۱۴۰۱).

امروز ضرورت ناگزیر تغییر نگرش نسبت به سبک و محتوای اثر به وضوح ثابت می‌شود و تطور ماهیت اثر بر اساس نگرش‌ها و شرایط زمانه به ما یادآور می‌شود. معاصرسازی اثر آن را در انطباق با دنیای هم‌عصر و انطباق با مناسبات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی روز قرار می‌دهد (نوروزی، ۱۳۹۰). معاصرسازی احیای مجدد یا

تکراری تازه از آغازین‌ها است که با گذشت زمان منسوخ نشده‌اند از طریق زدودن غبار فراموشی (خدایی و شگری، ۱۳۹۳)؛ و با هدف درک مخاطب امروزی؛ پرسشگری در مخاطب؛ و ارتباط اثر با مخاطب (انتقال مضمون اصلی) (اکبرلو، ۱۴۰۱)؛ معاصرسازی از طریق ارجاعات بینامتنی حقیقی با استفاده خلاقانه از فرم، مضمون و ساختار آثار پیشین در بطن آثار جدید، درهم‌تیدن آنها و به تبع آن، گذر از لایه‌های سطحی تشابه، فرصتی مغتنم برای نوعی خوانش جایگزین فراهم می‌آورد (سلیمی کوچی و رضائیان، ۱۳۹۴). بنابراین، معاصرسازی و بینامتنیت در خلق آثار جدید نقشی فعال و همسو دارد (ابدالی، صفری و ظاهری‌عبدوند، ۱۴۰۱، ۱۱).

۲-۲. تبیین مفهوم معاصرسازی از دیدگاه نظریه پردازان معاصر

انتخاب نظریه‌پردازان به صورت هدفمند و بر پایه جامعیت و تناسب نظریه‌های آنان با ابعاد چندگانه معاصرسازی در سه سطح کلان، میانی، و خرد انجام شده است. اگرچه نظریه‌پردازان مطرح دوره معاصر از اصطلاح «معاصرسازی» به صورت مستقیم در مطالعات خود استفاده نکرده‌اند؛ ولیکن می‌توان واژه معاصرسازی را از طریق خوانش چارچوب نظریه ایشان بازتعریف نمود. در سطح کلان، چارچوب نظری آیزنشتات^۱ (۲۰۰۰) و گیدنز^۲ (۱۹۹۱)؛ در سطح میانی، چارچوب نظری آگبرن^۳ (۱۹۲۲) و لاتور^۴ (۱۹۹۳)؛ در سطح خرد (حوزه معماری)، چارچوب نظری کاستلز^۵ (۲۰۰۰)، فرامپتون^۶ (۱۹۸۳)، و کولهااس^۷ (۱۹۹۵) مورد مطالعه قرار می‌گیرد. این ترکیب نظری امکان فهم چندبعدی معاصرسازی را فراهم می‌نماید.

آیزنشتات و «مدرنیته‌های چندگانه»: نظریه آیزنشتات با عنوان «مدرنیته‌های چندگانه»^۸ به

1. Eisenstadt
2. Giddens
3. Ogburn
4. Latour
5. Castells
6. Frampton
7. Koolhaas
8. Multiple-Modernities

عنوان یک فرایند اجتماعی (فرهنگی)-تاریخی، از انتقاد به الگوهای کلاسیک مدرنیزاسیون نشئت می‌گیرد که مدرنیته را به عنوان یک مسیر تک‌خطی و جهان‌شمول با محوریت الگوی غربی در نظر می‌گرفتند. در مقابل، آیزنشتات با رویکردی تاریخی-تطبیقی استدلال می‌کند که مدرنیته‌های چندگانه از طریق گفت‌وگو فرهنگ‌های کنشگران اجتماعی و مبتنی بر ارزش‌های بومی تحقق می‌یابند؛ و همواره درگیر تنش‌هایی مانند تقابل جهان‌شمولی/محلی‌گرایی، عقلانیت ابزاری/ارزشی، و فردگرایی/جمع‌گرایی هستند. بر اساس نظریه مدرنیته‌های چندگانه، مدرنیته «پایان تاریخ» نیست؛ بلکه میدان بازیابی مستمر الگوهای متکثر است. این الگوهای منحصر به فرد، در تداوم سنت‌های گذشته نیستند؛ بلکه محصول تعامل پیچیده سنت‌های محلی، نوآوری‌های جهانی و زمینه‌های تاریخی-فرهنگی هستند. فرایند جهانی شدن به جای همگون‌سازی، با تشدید تعاملات بین‌تمدنی موجب تکثر و تنوع الگوهای مدرنیته شده است. ولیکن جوامع غیرغربی، مدرنیته را در چارچوب فرهنگ محلی خود بازتفسیر می‌کنند و نسخه‌های بومی خود را می‌سازند (آیزنشتات، ۲۰۰۰).

گیدنز و «بازاندیشی مدرنیته»: آنتونی گیدنز (۱۹۹۱) نظریه «بازاندیشی مدرنیته»^۱ را مطرح می‌کند. این نظریه تأکید دارد که مدرنیته نه تنها یک پروژه ناتمام و یک مرحله تاریخی ثابت، بلکه یک فرایند مستمر بازاندیشانه (خودانتقادی) است که همواره در حال بازتعریف خود است. این نظریه بر اهمیت جایگزینی مفاهیم سنتی با مکانیسم‌های انتزاعی (جدایی روابط اجتماعی از بسترهای محلی و سنتی و بازسازی آن در سیستم‌های جهانی، از طریق نمادهای انتزاعی مانند پول و سیستم‌های مبتنی بر دانش تخصصی مانند پزشکی)، جدایی زمان و مکان (از بسترهای محلی) و در نتیجه امکان هماهنگی فعالیت‌ها در گستره‌های وسیع جغرافیایی، مدیریت ریسک‌های جهانی، بازاندیشی به عنوان ویژگی ذاتی مدرنیته (بازاندیشی دانش، نهادهای اجتماعی، و فردیت)، و انتقاد از پست‌مدرنیسم (تأکید بر تکثر روایت‌ها و فقدان بنیان‌های قطعی) تأکید می‌کند (گیدنز، ۱۹۹۱).

آگبرن و «تأخیر فرهنگی»: نظریه «تأخیر فرهنگی»^۱ آگبرن بر این ایده استوار است که تغییرات در بخش‌های مختلف فرهنگ با سرعت‌های متفاوتی رخ می‌دهند. تغییرات در بخش‌های مادی فرهنگ (ابزارها و ماشین‌آلات)، نسبت به تغییرات در بخش‌های غیرمادی فرهنگ (ارزش‌ها، هنجارها و نهادهای اجتماعی) سریع‌تر اتفاق می‌افتند. این ناهماهنگی و ناهم‌زمانی در سرعت تغییرات منجر به «تأخیر فرهنگی» و «ناسازگاری» می‌شود؛ وضعیتی که در آن بخش‌های غیرمادی فرهنگ نمی‌توانند خود را با تحولات سریع بخش‌های مادی هماهنگ کنند. آگبرن این پدیده را به عنوان یک چالش اساسی در جوامع مدرن مطرح می‌کند که نیازمند تلاش‌های آگاهانه برای کاهش فاصله بین این دو بخش است (آگبرن، ۱۹۹۲). اما مفهوم تأخیر فرهنگی نیازمند تفسیر دقیق است تا از مفروضات مشکوک درباره «پیشرفت» اجتناب شود. تعادل بین تغییرات فرهنگی و فناورانه، همراه با آینده‌نگری، کلید مدیریت این چالش‌هاست (بریگل و میچم، ۲۰۰۵، ۴۵۲-۴۵۱).

لاتور و «شبکه‌های کنش»: نظریه لاتور نقدی است بر رویکردهای تقلیل‌گرایانه، که همه چیز را به یک نظام (مثلاً فقط علم یا فقط اقتصاد) تقلیل می‌دهند. لاتور با تأکید بر ضرورت دیپلماسی بین نظام‌های معرفتی، رویکردی را پیشنهاد می‌کند که از تقلیل‌گرایی اجتناب کرده و به جای آن، تنوع ناهمگون کنشگران و شیوه‌های وجود را حفظ می‌کند (لاتور، ۲۰۱۳، ۱۲۱ و ۳۴۷). از دیدگاه لاتور، دانش نه در انزوا، بلکه از طریق شبکه‌های ناهمگن شکل می‌گیرد که شامل کنشگران انسانی و غیرانسانی می‌شود. وی در نظریه شبکه‌های کنش^۲، مرزهای سنتی بین انسان و غیرانسان را از بین می‌برد و بر نقش کنشگران متعدد در شکل‌دهی به واقعیت‌های اجتماعی تأکید می‌کند (لاتور، ۱۹۹۳). بنابراین این نظریه بر اهمیت «ترجمه» و «میانجی‌گری» در شکل‌گیری شبکه‌ها تأکید دارد (لاتور، ۱۹۹۳، ۱۰-۱۲).

1. Cultural Lag
2. Briggles & Mitcham
3. Actant Network Theory (ANT)

کاستلز و «تکامل تکنولوژیک»: فناوری‌های نوین ارتباطی دگرگونی‌های مهمی در زیست انسان‌ها ایجاد کرده‌اند (صالحی و حبیب‌زاده خیابان، ۲۰۲۵). کاستلز^۱ (۲۰۰۰) با تحلیل تحولات عصر اطلاعات، نشان می‌دهد که تکامل تکنولوژیک در معماری، تحت تأثیر پارادایم فناوری اطلاعات، توسعه الگوی سرمایه‌داری شبکه‌ای و تحولات اجتماعی- فرهنگی، از الگویی خطی به فرایندی شبکه‌ای تبدیل شده است. این تکامل در سه مرحله اصلی قابل ردیابی است: در مرحله صنعتی (۱۹۰۰-۱۹۷۰)، معماری مدرن با محوریت فولاد و بتن، بازتابی از فضای مکان‌های جریان‌های اولیه بود؛ در مرحله الکترونیک (۱۹۷۰-۲۰۰۰)، معماری پست‌مدرن با نمادین‌سازی فضاها، واکنشی به گسترش شبکه‌های رسانه‌ای نشان داد؛ و در مرحله اطلاعاتی (۲۰۰۰-اکنون)، معماری هوشمند با ادغام فناوری‌های دیجیتال و تبدیل فضاها به گره‌های شبکه جهانی، منطق «فضای جریان‌ها» به جای «فضای مکان‌ها» را تجسم می‌بخشد. این تحولات، حاکی از گذار از معماری مکان‌محور به معماری چندمرکزی و انعطاف‌پذیر است، که در آن همگرایی فناوری‌ها، شبکه‌ای شدن تولید معماری و بازتعریف فضا به عنوان بستری برای جریان داده‌ها و سرمایه‌ها، و نمادها نقش کلیدی ایفا می‌کنند (کاستلز، ۲۰۰۰).

فرامپتون و «منطقه‌گرایی انتقادی»: بر مبنای چارچوب نظری کنت فرامپتون^۲ معاصر سازی فرایندی دیالکتیکی است که در آن معماری ضمن تعامل با دستاوردهای تکنولوژیک و فرهنگی جهان مدرن، از طریق گزینش انتقادی، هویت مکانی و تاریخی خود را حفظ می‌کند. فرامپتون این فرایند را نه به‌عنوان پذیرش غیراندیشیده مدرنیته، بلکه به‌مثابه مقاومت فعال در برابر یکسان‌سازی جهانی می‌فهمد. فرامپتون به دنبال حفظ تنوع فرهنگی و ادغام دستاوردهای مدرن در قالبی گزینشی است تا الگویی پایدار برای معماری در مواجهه با جهانی شدن ارائه دهد. مؤلفه‌های کلیدی معاصر سازی در این

1. Castells
2. Frampton

نظریه عبارت است از: تلفیق فناوری و فرهنگ، بازتعریف تکنونیک، تأکید بر ادراک حسی، تقابل با جهانی سازی یک جانبه (فرامپتون، ۱۹۸۳، ۲۷-۲۰).

رم کولهااس و «فضای سیال»^۱: رم کولهااس^۱ در کتاب S, M, L, XL به بررسی مفهوم «فضای سیال»^۲ در معماری می پردازد که در آن فضاها نه به صورت ایستا، بلکه به عنوان پدیده های پویا و انعطاف پذیر تعریف می شوند. کولهااس استدلال می کند که معماری معاصر باید قادر به پاسخگویی به تغییرات سریع اجتماعی، سیاسی و فناوری باشد (کولهااس، ۱۹۹۵).

۲-۳. تبیین اهمیت معاصر سازی به عنوان رویکرد میان رشته ای (تحلیل مبتنی بر خوانش نظریات اندیشمندان)

معاصر سازی به عنوان یک فرایند چند بعدی، نه تنها بازتاب تعامل پیچیده سنت و نوآوری است، بلکه به دلیل ماهیت میان رشته ای خود، نیازمند چارچوب های نظری بنیادین است که بتوانند وجوه گوناگون تحولات معاصر را در حوزه های علمی مختلف توضیح دهد. چارچوب های نظری منتخب این امکان را فراهم می آورند که معاصر سازی نه به صورت خطی یا تک ساحتی، بلکه به مثابه فرایندی منعطف، زمینه مند و متأثر از تعامل عوامل گوناگون تحلیل شود. حوزه های تخصصی در سطح خرد مانند معماری، نشان می دهند که معاصر سازی در هر رشته، علاوه بر ویژگی های درونی، تحت تأثیر گفت و گوی میان رشته ای و تحولات کلان تر قرار دارد. بنابراین، چارچوب های نظری منتخب نه تنها اهمیت معاصر سازی را به عنوان یک مسئله محوری در جهان معاصر برجسته می کنند، بلکه با عبور از مرزهای تک رشته ای، ابزارهای تحلیلی لازم را برای فهم معاصر سازی در پهنه ای میان رشته ای فراهم می آورند.

آینشتات: یکپارچه شدن دانش ها در فهم معاصر سازی بر اساس نظریه آینشتات به دلایل چندگانه، شامل نفی تقلیل گرایی، کشف «الگوهای چندگانه» در حوزه های

1. Rem-Koolhaas
2. Fluid Space

مختلف، فهم «تعارضات» و «تلفیق‌ها» بین سنت و مدرنیته، نقش «کنشگران فرهنگی» در شکل‌دهی به معاصرسازی، و کاربرد عملی (سیاست‌گذاری فرهنگی) ضرورت دارد. بر این اساس نظریه آیزنشتات با عنوان «مدرنیته‌های چندگانه» از دو منظر برای مطالعات میان‌رشته‌ای قابل تعمیم است. نخست، این نظریه با فراروی از تقلیل‌گرایی، نشان می‌دهد که فرایند معاصرسازی را نمی‌توان صرفاً به یک حوزه محدود کرد؛ زیرا معاصرسازی پدیده‌ای چندبعدی است که ابعاد اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی را درهم می‌تند. دوم، با تأکید بر «زمینه‌مندی»، بر این نکته کلیدی پافشاری می‌کند که هر رشته‌ای تنها بخشی از پازل پیچیده معاصرسازی را روشن می‌سازد. لذا تک‌رشته‌ای دیدن این فرایند به فهمی ناقص می‌انجامد. این چارچوب نظری، به‌ویژه در تحلیل جوامعی مانند ایران که مدرنیته را در بسترهای بومی خود بازتعریف کرده‌اند، ابزاری کارآمد برای فهم جهان معاصر فراهم می‌آورد.

گیدنز: مدرنیته به عنوان یک «فرایند پویا»، هم فرصت‌های جدید (مانند جهانی‌سازی و امنیت) و هم مخاطرات بی‌سابقه (مانند جنگ هسته‌ای یا بحران‌های زیست‌محیطی) را به همراه می‌آورد (گیدنز، ۱۹۹۱). علاوه بر این در جوامع مدرن، دانش به طور مداوم بازتعریف می‌شود. این فرایند مستلزم همکاری رشته‌های مختلف است. تنها از این طریق می‌توان تحولات مدرنیته، و مسائل پیچیده مربوط به آن را به طور جامع تحلیل کرد.

گیدنز مدرنیته را نه به عنوان یک پایان‌گاه تاریخی، بلکه به عنوان یک فرایند پویا و بازاندیشانه توصیف می‌کند که در آن دانش‌های مختلف به صورت مداوم بازتعریف و بازسازی می‌شوند. در این چارچوب، یکپارچه‌شدن دانش‌ها به چند روش بر درک ما از معاصرسازی تأثیر می‌گذارد: (۱) افزایش خودآگاهی بازاندیشانه: تعامل بین حوزه‌های مختلف به درک پیچیده‌تر و چندبعدی‌تری از واقعیت منجر می‌شود. این امر به افراد و جوامع کمک می‌کند تا بهتر با تغییرات سریع و پیچیده دنیای معاصر سازگار شوند؛ (۲) تغییر در ساختارهای نمادین: یکپارچه‌شدن دانش‌ها منجر به ایجاد ساختارهای نمادین جدیدی می‌شود که درک ما از زمان، مکان و هویت را دگرگون، و امکان درک و تفسیر

مسائل جهانی را برای انسان فراهم می‌کند؛ ۳) تقویت نظام‌های انتزاعی: گیدنز بر نقش نظام‌های انتزاعی (مانند سیستم‌های مالی یا فناوری) در مدرنیته تأکید می‌کند. یکپارچه‌شدن دانش‌ها به تقویت این نظام‌ها کمک می‌کند؛ زیرا دانش‌های مختلف در طراحی و بهبود این سیستم‌ها همکاری می‌کنند. این امر معاصر سازی را تسهیل می‌کند، زیرا امکان پاسخگویی به نیازهای پیچیده جامعه مدرن را فراهم می‌آورد؛ ۴) ایجاد هویت‌های بازاندیشانه: در دنیای معاصر، هویت‌های فردی و جمعی به صورت مداوم بازتعریف می‌شوند. یکپارچه‌شدن دانش‌ها به افراد کمک می‌کند تا هویت‌های خود را در چارچوبی بازاندیشانه و انعطاف‌پذیر شکل دهند. این فرایند بخشی اساسی از معاصر سازی است، زیرا به افراد اجازه می‌دهد تا در دنیایی پر از تغییر، هویت خود را حفظ و بازتعریف کنند؛ ۵) پاسخ به ریسک‌های جهانی: گیدنز به ریسک‌های جهانی (مانند تغییرات اقلیمی یا بحران‌های اقتصادی) به عنوان ویژگی‌های مدرنیته اشاره می‌کند. یکپارچه‌شدن دانش‌ها (مانند علم و اخلاق) به جامعه کمک می‌کند تا این ریسک‌ها را بهتر درک و مدیریت کند. این امر معاصر سازی را ممکن می‌سازد، زیرا جوامع را قادر می‌سازد تا با چالش‌های جهانی به صورت جمعی مقابله کنند.

آگبرن: بر اساس نظریه ویلیام آگبرن (۱۹۲۲)، معاصر سازی زمانی به صورت متوازن محقق می‌شود که تعامل پویایی بین فرهنگ مادی (معماری و هنر) و فرهنگ غیرمادی (دین و ادبیات) وجود داشته باشد. یکپارچه‌سازی حوزه‌های دانشی از طریق: کاهش شکاف شناختی بین نوآوری‌های تکنولوژیک و نظام‌های معنایی سنتی؛ تعدیل سرعت تغییرات در بخش‌های مختلف فرهنگ؛ و ایجاد زبان مشترک برای تفسیر تحولات اجتماعی، محقق می‌گردد. معماری و هنر به عنوان پل ارتباطی بین مادی و غیرمادی؛ و دین و ادبیات به عنوان تعدیل‌گران سرعت تغییر، نقش‌آفرین هستند. معماری به عنوان جلوه عینی فرهنگ مادی نیازمند گفت‌وگو با هنر است تا تغییرات را برای جامعه قابل درک کند. متون دینی و ادبی با بازتعریف نمادین تغییرات، به جامعه کمک می‌کنند تا نوآوری‌ها را در چارچوب ارزش‌های موجود بپذیرند.

پیامدهای علمی یکپارچه‌شدن دانش‌ها عبارت است از: درک چندبعدی از معاصرسازی (ترکیب رویکردهای کمی و کیفی)؛ پیش‌بینی تأخیرهای فرهنگی (شناسایی حوزه‌های مقاومت‌پذیر پیش از اجرای پروژه‌ها)؛ و طراحی سیاست‌های فرهنگی کارآمد (مانند برنامه‌ریزی شهری با مشارکت شاعران و روحانیون).

لا‌تور: تغییرات در تکنولوژی‌های رسانه‌ای باعث ایجاد تغییر درباره شیوه‌های اندیشیدن درباره رسانه‌ها می‌شوند (صبار و حبیب‌زاده، ۲۰۲۱). یکپارچه‌شدن دانش‌های مختلف، امکان ترجمه بین نظام‌های معنایی متفاوت را فراهم می‌کند. لا‌تور استدلال می‌کند که هیچ متافیزیک واحدی نمی‌تواند تمام جنبه‌های واقعیت را توضیح دهد (لا‌تور، ۲۰۱۳). لذا از طریق تکرار دانش‌ها، می‌توان ظرفیت تفسیری را افزایش داد. یکپارچه‌شدن دانش‌ها به ما اجازه می‌دهد تا شرایط پدیده‌ها را درک کنیم؛ و تعارضات بین رشته‌ها را به عنوان فرصتی برای بازتعریف مفاهیم ببینیم. معاصرسازی نیز در حوزه‌های مختلف، نتیجه تعاملات شبکه‌ای بین کنشگران انسانی و غیرانسانی است؛ و بنابراین می‌تواند از چارچوب نظریه شبکه‌های کنش لا‌تور به عنوان ابزار تحلیل تعاملات میان‌رشته‌ای بهره‌بردار.

کاستلز: معاصرسازی در چارچوب نظریه تکامل تکنولوژیک کاستلز، تنها پاسخ به تغییرات تکنولوژیک، تنها شیوه انطباق نهادهای سنتی با منطق شبکه‌ای، و تنها شرط حیات رشته‌های مختلف در عصر حاضر (عصر شبکه‌ها) می‌باشد (کاستلز، ۲۰۰۰). در این راستا یکپارچه‌شدن دانش‌ها در چارچوب نظریه تکامل تکنولوژیک کاستلز دارای دو دستاورد اصلی است. دستاورد اول، گسست مرزهای مصنوعی میان دانش‌ها و تولید دانش جدید (الگوی جدید تولید دانش) و ایجاد زبان مشترک برای تحلیل میان‌رشته‌ای است. مثلاً ترکیب معماری دیجیتال با نظریه‌های ادبی مدرن (روایت‌شناسی الگوریتمی) منجر به کشف امکانات جدید برای فهم معماری (فرهنگ)، هنر و ادبیات می‌شود. دستاورد دوم، تولید بینش‌های ترکیبی و روش‌شناسی‌های جدید است. مثلاً ترکیب هنر دیجیتال با دین، منجر به درک بهتر معنویت در عصر دیجیتال می‌شود (مراسم

مذهبی آنلاین و زیارت‌های مجازی از طریق واقعیت مجازی^(۱)؛ و یا ترکیب روش‌های کامپیوتری تحلیل داده و نقد ادبی، منجر به شناسایی الگوهای معاصر سازی (الگوهای جدید برای کنشگری در عصر دیجیتال) می‌شوند (کشف رازهای پنهان متن‌های قدیمی و بازتعریف آن در دوران جدید). در کل یکپارچگی دانش‌ها در چارچوب نظریه تکامل تکنولوژیک کاستلز، موجب گذار از تحلیل‌های تک‌بعدی به سمت تحلیل‌های کل‌نگر می‌شود؛ بازتعریف مفاهیم پایه (فضا و زمان) را به دنبال دارد؛ و در نهایت منجر به تولید نظریه‌های جدید در ارتباط با رابطه انسان و فناوری می‌شود.

فرامپتون: فرایند معاصر سازی در حوزه‌های چهارگانه نه به‌مثابه پذیرش غیرانتقادی مدرنیته، بلکه به عنوان «دیالکتیک مقاومت و تطبیق» قابل فهم است. معاصر سازی در معماری، با تلفیق فناوری و مکان؛ در هنر، با بازتعریف هویت در عصر بازتولید مکانیکی؛ در دین، با «تفسیر مجدد» سنت‌ها در بستر جهان مدرن؛ و در ادبیات، از طریق «بازآفرینی زبان محلی» در قالب‌های جهانی، محقق می‌گردد.

نظریه فرامپتون به دلیل ارائه چارچوبی تحلیلی برای مواجهه انتقادی با مدرنیته، از اهمیت میان‌رشته‌ای برخوردار است؛ و فهم ما از معاصر سازی را متحول می‌سازد. اهمیت میان‌رشته‌ای نظریه فرامپتون از چند منظر قابل تبیین است. از حیث اشتراکات مفهومی: مفاهیم محوری نظریه فرامپتون از جمله «منطقه‌گرایی انتقادی»، «پسا-پیشروی» و «تکتونیک» دارای اشتراکات ساختاری با مباحث مطرح در حوزه‌های چهارگانه می‌باشد. از حیث روش‌شناسی تطبیقی، رویکرد فرامپتون در تحلیل رابطه بین جهانی‌شدن و هویت محلی، الگویی روش‌شناختی برای پژوهش‌های میان‌رشته‌ای فراهم می‌آورد (اجتناب از تقلیل‌گرایی تک‌رشته‌ای، امکان خوانش چندلایه پدیده معاصر سازی، و درک جامع‌تری از رابطه بین جهانی‌شدن و هویت‌های محلی)؛ و از حیث کاربردی، چارچوبی تحلیلی برای مواجهه انتقادی با چالش‌های معاصر سازی در حوزه‌های مختلف معرفتی ارائه می‌دهد.

1. Virtual Reality

اصول فرامپتون قابلیت تفسیر و کاربرد میان‌رشته‌ای دارد. مثلاً تأکید وی بر مقاومت در برابر کالایی شدن (فرامپتون، ۱۹۸۳)، با نظریه‌های والتر بنیامین^۱ (۱۹۶۸) در هنر (مثل بازتولید هویت در عصر بازتولید مکانیکی) قابل مقایسه است؛ و یا ایده حفظ ارزش‌های غیربازاری، مشابه نظریات پل ریکور^۲ (۱۹۹۵) (حفظ هویت در مواجهه با مدرنیته) در الهیات مدرن است؛ و یا مفهوم «زبان به مثابه مکان» در ادبیات، می‌تواند برداشتی از اصول منطقه‌گرایی او باشد.

رم کولهااس: مفهوم «معاصر سازی» در نظریه رم کولهااس نه به عنوان یک فرایند خطی، بلکه به مثابه «تغییر پذیری برنامه‌ریزی شده» تعریف می‌شود (کولهااس و مائو^۳، ۱۹۹۵). رویکرد کولهااس به معاصر سازی، مبتنی بر ادغام لایه‌ای و چندصدایی است، که در سایر رشته‌ها نیز بازتاب یافته است. معاصر سازی در معماری به مثابه «تغییر پذیری فضایی»، در هنر به مثابه «بازتعریف رسانه»، در دین به مثابه «تفسیر مجدد»، و در ادبیات به مثابه «بینامتنیت» قابل فهم است. بنابراین معاصر سازی در خوانش کولهااسی، یک فرایند بین‌رشته‌ای است که در معماری (با لایه‌گذاری)، در هنر (با چندرسانه‌ای سازی)، در دین (با بازتفسیر) و در ادبیات (با بینامتنیت) ظهور می‌یابد. این رویکرد، نه تنها مرزهای رشته‌ها را محو می‌کند، بلکه امکان گفت‌وگوی میان‌فرهنگی را نیز فراهم می‌سازد.

تأثیرات یکپارچه شدن دانش‌ها بر فهم معاصر سازی دارای سه دستاورد مهم است: دستاورد اول، توسعه فهم چندبعدی است؛ به گونه‌ای که یکپارچه شدن دانش‌ها امکان درک معاصر سازی را به عنوان فرایندی فضایی در معماری، بیانی زیباشناختی در هنر، تجربه‌ای معنوی در دین، و روایتی زبانی در ادبیات فراهم می‌نماید. دستاورد دوم، ایجاد زبان مشترک مفهومی است. کولهااس با کاربرد مفاهیمی مانند «تراکم برنامه‌ریزی شده» و «تغییر پذیری فضایی» زبانی مشترک برای گفت‌وگوی میان‌رشته‌ای ایجاد می‌کند. دستاورد سوم، غنای روش‌شناختی است. ادغام روش‌های تحلیل فضایی در معماری،

1. Walter Benjamin
2. Paul-Ricoeur
3. Koolhaas & Mau

نقد زیباشناختی در هنر، و تفسیر متنی در دین و ادبیات، رویکردی جامع به معاصر سازی ارائه می دهد. دستاورد چهارم، بازتعریف رابطه سنت و مدرنیته؛ و دستاورد پنجم: ایجاد چارچوبی برای حل مسائل پیچیده شهری می باشد.

۳. پیشینه تحقیق

استفاده از دستاوردهای علمی پژوهش های گذشته گامی مؤثر در تحقق پژوهش های علمی دقیق تر می باشد. مطالعات اولیه بسیاری به صورت کمی و کیفی با محوریت موضوع معاصر سازی انجام شده است. ولیکن تاکنون هیچ پژوهشی سهم مباحث معاصر سازی را به عنوان يك موضوع میان رشته ای، در حوزه های گوناگون علمی با روش تحلیل محتوا و مبتنی بر رویکرد سیستماتیک مورد بررسی قرار نداده است؛ و نسبت به ارائه یک دسته بندی موضوعی از برون داده های علمی این حوزه ها اقدام ننموده است. با توجه به خلاء های موجود در مطالعات نظری با محوریت موضوع معاصر سازی ضروری است، با اتخاذ روش تحلیل محتوا و با رویکرد نظام مند، تصویری کامل و جامع از وضعیت تولیدات علمی با محوریت موضوع معاصر سازی با هدف شناسایی موضوعات محوری مرتبط با آن ارائه شود.

تبیین و دسته بندی جریان معاصر سازی از نوآوری های مقاله حاضر می باشد؛ در این اقدام، مقولات مختلف و اندیشه های پراکنده در باب موضوع معاصر سازی به صورت يك کلیت واحد در می آید و نظام معرفتی با هدف تبیین جریان معاصر سازی شکل می گیرد. در نهایت، مدل جریان معاصر سازی در مطالعات نظری میان رشته ای با هدف توسعه علمی يك منظومه دانشگاهی، انسجام مطالعات پژوهشگران و پویایی نظام آموزشی محقق می گردد.

نوآوری دیگر مقاله حاضر، تبیین تعامل میان رشته ای (یکپارچه شدن دانش)، در يك نظام سلسله مراتبی و در سه سطح: بنیادین، روشی، و کاربردی است. امید است که نتایج مطالعه حاضر در جهت برنامه ریزی و تعیین اولویت های نهادهای علمی و مدیریتی کشور به شکل هدفمند و کارا مؤثر واقع شود. نتایج بررسی پیشینه پژوهش در ۵ دسته قابل دسته بندی است.

دسته اول، تحلیل محتوای تولیدات علمی را در یک حوزه تخصصی یا یک موضوع تخصصی واحد در دستور کار قرار داده‌اند. این دسته با بیشترین فراوانی شامل ۷ پژوهش با تأکید بر حوزه‌ها و موضوعاتی بدین شرح است: فناوری معماری، مسکن موقت پس از سانحه، معماری عصب‌محور، حوزه جغرافیایی مناطق کلان شهری در ایران، مکان‌های شهری، جدانشدگی اجتماعی فضایی در ایران، طراحی محیطی برای کاهش جرم در فضاهای شهری ایران. در غالب این پژوهش‌ها تحلیل محتوا مبتنی بر پارامترهای مرتبط با شاخص‌های چهارگانه نیز در دستور کار قرار گرفته است. پژوهش‌های بابائی مراد و همکاران (۱۳۹۷) با عنوان «مرور نظام‌مند پژوهش‌های صورت‌گرفته در مورد مکان‌های شهری»؛ محمدزاده‌گودینی، وفامهر و بابازاده‌میری (۱۴۰۱) با عنوان «تحلیل محتوای کمی و کیفی مقالات حوزه فناوری معماری، چاپ شده در مجلات علمی پژوهشی طی سال‌های ۵۸-۱۳۹۸»؛ قدسی و همکاران (۱۴۰۱) با عنوان «جدانشدگی اجتماعی فضایی در ایران مرور نظام‌مند و فراتحلیل کیفی»؛ رفیعیان، شاه‌حسینی و داداش‌پور (۱۴۰۱) با عنوان «فراتحلیل مطالعات حوزه مناطق کلان شهری در ایران»؛ محمدی (۱۴۰۱) با عنوان «مرور نظام‌مند مقالات منتشر شده با موضوع «طراحی محیطی برای کاهش جرم» در فضاهای شهری ایران (۱۳۹۸-۱۳۷۸)»؛ باقری‌طهرانی، عامری‌سیاهویی، پیری و متکی (۱۴۰۱) با عنوان «مروری سیستماتیک بر تولیدات علمی نمایه‌شده در پایگاه اسکوپوس در حوزه مسکن موقت پس از سانحه با تمرکز بر حوزه معماری»؛ حسینی‌نسب، مهدی‌زاده‌سراج و خان‌محمدی (۱۴۰۲) با عنوان «تحلیل تولیدات علمی دانشگاه‌های ایران در حوزه معماری عصب‌محور: مرور دامنه»، در این دسته قرار می‌گیرند.

دسته دوم، به‌رغم تحلیل برخی از پارامترهای مربوط به شاخص‌های چهارگانه، هدف اصلی آنان شناسایی مهم‌ترین مقولات مطرح‌شده در ادبیات معماری معاصر ایران به عنوان یک موضوع کلان می‌باشد؛ و در این راستا مقولات پر بسامد در قالب چند دسته کلی شناسایی می‌شود. پژوهش پیشوائی، میرزایی و زارعی حاجی‌آبادی (۱۳۹۹) با عنوان «بررسی مقولات کلیدی در ادبیات معماری معاصر ایران ۱۳۲۵-۱۳۹۴ ش» در این دسته قرار می‌گیرد.

دسته سوم، هدف آنها ارائه الگویی متناسب با یافته‌ها و زمینه‌های مطالعاتی موجود در يك زمینه تخصصی از طریق دستیابی به روشی ساختارمند است و نه تحلیل منابع بر اساس شاخص‌های چهارگانه. پژوهش فرهنگ‌دوست و فرکیش (۱۴۰۰) با عنوان «ارائه الگوی مرور ساختاریافته مطالعات روانشناسی محیطی در معماری» در این دسته قرار می‌گیرد.

دسته چهارم، صرفاً ارزیابی کمی و کیفی نشریات تخصصی را بر اساس شاخص‌های چهارگانه شناختی، ساختاری، عملکردی و استنادی در دستور کار خود قرار داده‌است. پژوهش بمانیان، ابافت‌یگانه و نادری (۱۳۸۷) با عنوان «ارزیابی کمی و کیفی نشریه هنرهای زیبا طی دوره ۱۲ ساله (بهار ۱۳۷۶ تا بهار ۱۳۸۷)» در این دسته قرار می‌گیرد.

دسته پنجم، ارزیابی مقالات را در مجلات علمی پژوهشی داخل و خارج از بعد موضوعی و روش تحقیق حاکم بر آن در دستور کار قرار داده‌است. پژوهش شاه‌حسینی، خندانی و کوره‌پز (۱۴۰۱) با عنوان «ارزیابی سیستماتیک مقالات معماری مجلات علمی-پژوهشی ایران و انتشارات Elsevier (Q1) (فروردین ۱۳۹۷ الی اسفند ۱۳۹۹)» در این دسته قرار می‌گیرد.

۴. روش‌شناسی

روش تحلیل محتوا از روش‌های تحقیق میان‌رشته‌ای است که می‌تواند به عنوان ابزاری جدید به تحلیل متون پیردازد و دلالت‌های آنها را شناسایی نماید. در روش تحلیل محتوا «رویکرد کمی» به متن، کلید اصلی حل معمای فهم متن می‌باشد که زمینه‌ساز ورود به عرصه تحلیل‌های کیفی بوده و بستر مناسبی برای متن‌پژوهی ترکیبی فراهم می‌آورد (عترت‌دوست، ۱۳۹۸، ۲۹۸-۲۹۷). استراتژی استقرایی نیز از طریق تشخیص الگویی خاص به تبیین مبادرت کرده و الگوی پیچیده و جهان‌شمولی را ارائه می‌دهد (حیدری، ۱۳۹۳، ۶۸).

مقاله حاضر دارای رویکرد توصیفی-تحلیلی (تحلیل محتوا با روش استدلال استقرایی) با هدف دستیابی به نظام حاکم بر مطالعات نظری معاصر سازی می‌باشد. پژوهش از

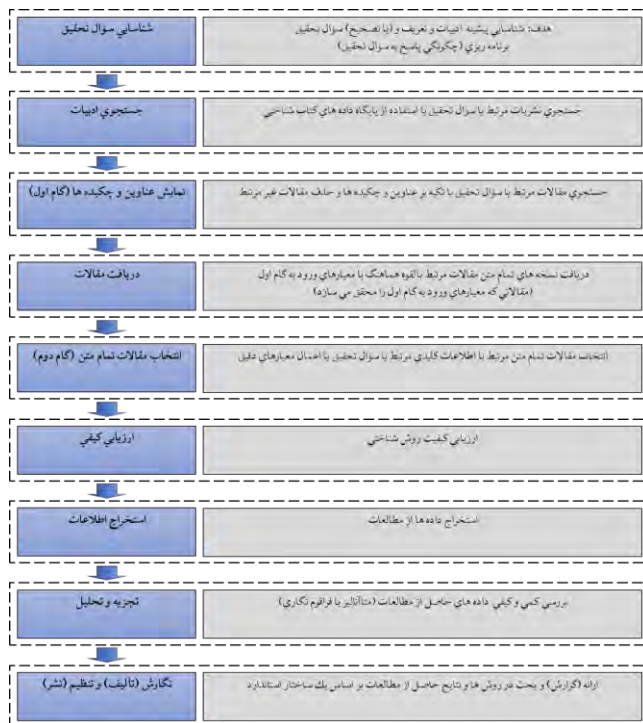
حیث هدف، کاربردی؛ از حیث ماهیت، مروری؛ از حیث زمان، گذشته‌نگر؛ و از حیث فرایند اجرا، آمیخته (کمی و کیفی) است؛ زیرا علاوه بر کمی‌سازی واحدهای تحلیل به شناسایی حیطه‌های موضوعی مطالعات نیز پرداخته‌است. شیوه گردآوری داده‌ها مبتنی بر پیمایش در منابع کتابخانه‌ای و با استفاده از کلیدواژه مرتبط با سؤال پژوهش (معاصرسازی) می‌باشد. بنابراین جامعه آماری شامل کلیه منابع مطالعاتی موجود با کلیدواژه معاصرسازی در عنوان آنها می‌باشد. تحلیل محتوا باید نظام‌مند باشد (حیدری، ۱۳۹۳، ۲۴۱)؛ لذا ضمن رعایت مراحل منطقی در این روش برای تحلیل داده‌ها از تکنیک سیستماتیک (نظام‌مند) استفاده شده‌است. فرایند پژوهش دو مرحله دارد؛ هر مرحله از دو گام تشکیل شده‌است. مرحله اول شامل گردآوری اطلاعات و مرحله دوم شامل تجزیه و تحلیل داده‌ها با راهبرد استقراء و ابزار Excel است.

مرحله اول (گام نخست: شناسایی منابع مطالعاتی)؛ از طریق جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی شامل: پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، بانک اطلاعات نشریات کشور، پرتال جامع علوم انسانی، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نورمگز)، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، پایگاه پژوهش علوم و فناوری اطلاعات ایران و با استفاده از موتور جست‌وجوی گوگل اسکولار تعداد ۱۶۶ منبع در بازه زمانی ۱۳۸۶ تا ۱۴۰۲ شناسایی شده‌است. در فرایند جست‌وجو برای اطمینان از کامل بودن منابع مطالعاتی شناسایی شده، به منابع پایانی هر یک از منابع مذکور نیز مراجعه شده‌است. در این راستا منابع مطالعاتی جدیدی شناسایی شد؛ و این جست‌وجو تا حد اشباع منابع (پایایی) ادامه یافت.

مرحله اول (گام دوم: غربالگری منابع مطالعاتی و انتخاب حجم نمونه)؛ منابع مطالعاتی که محتوای آنها با حیطه موضوعی پژوهش ارتباط مفهومی نداشته‌است؛ یا فاقد معیارهای لازم بوده‌است، از جامعه آماری حذف می‌شوند. این معیارها توسط نویسندگان پژوهش و با تکیه بر معیارهای مستخرج از سابقه موضوع تدوین شده‌است. فرایند غربالگری به منظور کاهش خطا، افزایش اعتبار و روایی و نیز صحت منابع مطالعاتی منتخب به عنوان حجم

نمونه، توسط هر سه پژوهشگر مورد بازبینی قرار گرفته است. در نهایت ۸۱ منبع مطالعاتی به عنوان حجم نمونه در فرایند مرور سیستماتیک (نظام‌مند) وارد می‌شود. مرحله دوم (گام اول)؛ شناسایی حوزه‌های مطالعاتی مبنای تحلیل قرار می‌گیرد؛ و مرحله دوم (گام دوم)؛ موضوعات محوری مرتبط با آنها در دستور کار قرار می‌گیرد.

مقاله حاضر مستلزم رعایت ضوابط و اصول راهنمای استاندارد و تعریف شده است (حسینی نسب، مهدی زاده سراج و خان محمدی، ۱۴۰۲، ۲۳۷). لذا در روش شناسی و تعیین چارچوب بررسی سیستماتیک روش (بولاند، چری و دیکسون، ۲۰۱۷) در دستور کار قرار می‌گیرد (نمودار شماره ۱)؛ و در فرایند انتخاب منابع مطالعاتی به کاربست روش (سیلوا^۲، ۲۰۱۵) می‌پردازد (نمودار ۲).

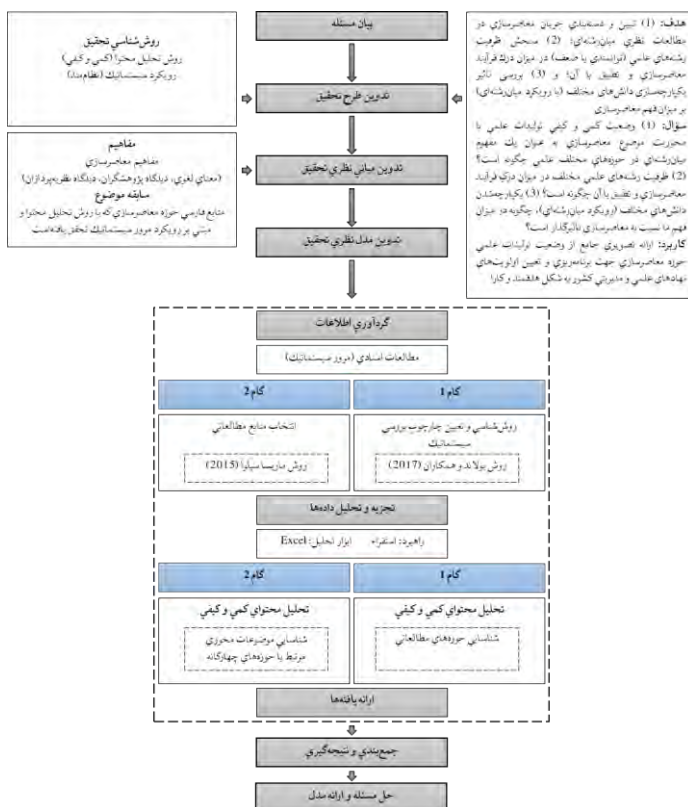
نمودار ۱. مراحل کلیدی در فرایند بررسی سیستماتیک (بولاند و همکاران، ۲۰۱۷، ۲۵)

1. Boland, Cherry & Dickson
2. Silva

نمودار ۲، فرایند انتخاب منابع بر اساس الگوی ماریسا سیلوا برای بررسی سیستماتیک (سیلوا، ۲۰۱۵، ۷۹۵)

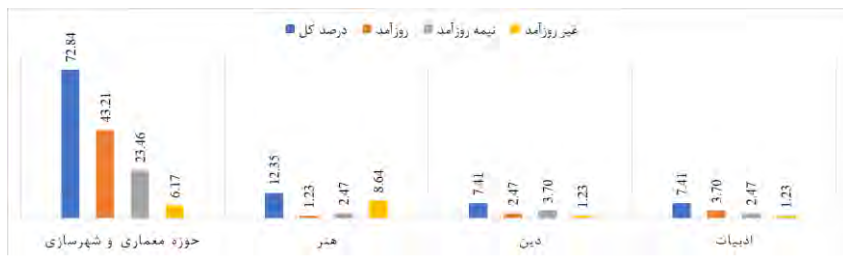

نمودار ۳، ساختار پژوهش

۵. یافته‌ها

تحلیل محتوای منابع فارسی حوزه معاصر سازی با دو هدف شناسایی حوزه‌های مطالعاتی و شناسایی موضوعات محوری هر یک از حوزه‌های مطالعاتی بر اساس عنوان و کلیدواژگان منابع در دو مرحله انجام شد: (۱) شناسایی حوزه‌های مطالعاتی؛ (۲) شناسایی موضوعات محوری مرتبط با هر یک از حوزه‌ها.

تحلیل محتوای منابع فارسی حوزه معاصر سازی نشان می‌دهد که مطالعات نظری معاصر سازی در ایران در بازه زمانی ۱۳۸۶ تا ۱۴۰۲ هجری شمسی، شامل ۴ حوزه مطالعاتی کلان شامل معماری و شهر سازی، هنر، دین و ادبیات می‌باشد. اگرچه در بعضی از مطالعات، پژوهشگران با تخصص‌های مختلف مشارکت داشته‌اند، ولیکن با توجه به هدف پژوهش حاضر، صرفاً عنوان پژوهش و حیطه مطالعاتی مرتبط با آن فارغ از تخصص و گرایش علمی پژوهشگران، ملاک دسته‌بندی و معرفی حوزه‌های مطالعاتی چهارگانه بوده است. حوزه مطالعاتی معماری و شهر سازی با ۷۲/۸۴٪، حوزه مطالعاتی هنر با ۱۲/۳۵٪ و حوزه‌های مطالعاتی دین و ادبیات نیز هر کدام با ۷/۴۱٪ به ترتیب فراوانی در جایگاه‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند (نمودار شماره ۴). بنابراین پراکندگی سهم مطالعاتی مرتبط با حوزه‌های مطالعاتی چهارگانه یکسان نیست؛ و حوزه مطالعاتی معماری و شهر سازی با اختلاف زیاد در این زمینه پیشرو است. همچنین حوزه مطالعاتی معماری و شهر سازی بر خلاف سه حوزه مطالعاتی هنر، دین و ادبیات همواره مورد توجه نویسندگان بوده است.

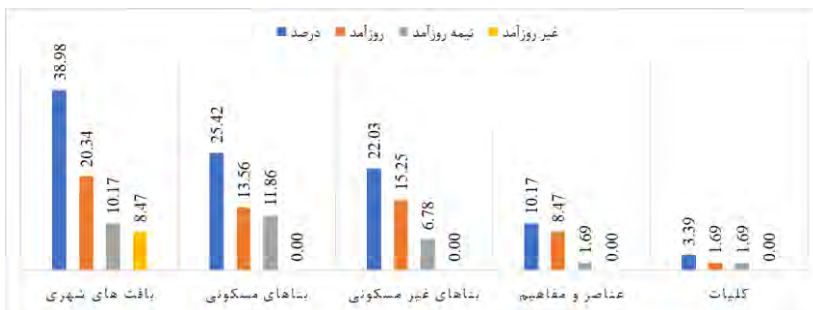
نمودار ۴. فراوانی مطالعات نظری معاصر سازی در حوزه‌های مطالعاتی چهارگانه

حوزه مطالعاتی معماری و شهرسازی: حوزه مطالعاتی معماری و شهرسازی در قالب ۵ عرصه کلی شامل بافت شهری، بناهای مسکونی، بناهای غیر مسکونی، عناصر و مفاهیم و کلیات در آثار نویسندگان انعکاس یافته است. بر اساس تحلیل آماری منابع، عرصه مطالعاتی بافت شهری با ۳۸/۹۸٪ دارای بیشترین سهم است؛ و عرصه‌های مطالعاتی بناهای مسکونی با ۲۵/۴۲٪، بناهای غیر مسکونی با ۲۲/۰۳٪ و عناصر و مفاهیم با ۱۰/۱۷٪ در جایگاه دوم تا چهارم قرار گرفته‌اند. عرصه مطالعاتی کلیات نیز با ۳/۳۹٪ جایگاه پنجم را به خود اختصاص داده است و دارای کمترین سهم می‌باشد (نمودار شماره ۵).

مطلب فوق دو نکته قابل تأمل را در پی دارد؛ نکته اول، حوزه شمول مطالعات نظری معاصر سازی در حوزه معماری و شهرسازی، بیشتر معطوف به عرصه بافت‌های شهری است؛ و در عرصه بافت‌های شهری نیز پژوهش‌های موجود معطوف به محلات تاریخی است؛ و معاصر سازی در بافت‌های جدید کمتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است؛ در واقع، تلقی و تصور پژوهشگران از معاصر سازی، بیشتر ناظر به معاصر سازی در بافت‌های تاریخی شهر است تا بافت‌های جدید. نکته دوم، تولیدات علمی پژوهشگران به لحاظ محتوایی فرایندی از کل به جزء دارد. بدین معنا که عرصه بافت‌های شهری به عنوان یک بستر مطالعاتی کلان، بیشترین سهم را در تولیدات علمی ایشان دارد؛ و عرصه‌های بناهای مسکونی، بناهای غیر مسکونی، عناصر و مفاهیم و در نهایت کلیات به ترتیب در جایگاه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

نمودار ۵. فراوانی مطالعات نظری معاصر سازی در حوزه معماری و شهرسازی

موضوعات محوری حوزه مطالعاتی معماری و شهرسازی نیز در قالب ۱۳ عنوان شناسایی شده است (نمودارهای شماره ۶ و ۷). اگرچه فراوانی موضوعات محوری در عرصه‌های پنج‌گانه یکسان نیست؛ ولیکن بازتابی از مهم‌ترین موضوعات و اولویت‌های مطرح شده در باب معاصر سازی است؛ که در آثار نویسندگان انعکاس یافته است.

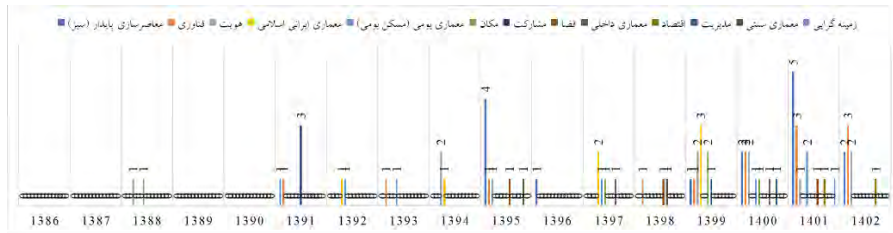
با دقت در فراوانی موضوعات محوری سیزده‌گانه مشاهده می‌شود که پرداختن به موضوعات مشارکت (مردم)، برنامه‌ریزی، اجتماع، اقتصاد و مدیریت که به عنوان زیرساخت‌ها و عوامل بیرونی تأثیرگذار در حوزه معماری و شهرسازی مطرح هستند، در تولیدات علمی پژوهشگران کمتر انعکاس یافته است؛ در مقابل، مؤلفه‌های ذهنی و عینی (مفاهیم و الگوهای) طراحی غالباً اولویت مطالعاتی پژوهشگران را تشکیل می‌دهد.

در حالی که معاصر سازی در معماری از طریق توجه توأمان به ابعاد کالبدی، عملکردی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و استفاده از هنجارهای مشترک ابعاد فوق به عنوان مبنای معاصر سازی (باقری و درسرخوان، ۱۴۰۰)؛ انطباق سیستمی (توجه به مسائل زیست محیطی، اقتصادی و فرهنگی به صورت توأمان) در ساختمان‌ها به عنوان راهکاری مناسب برای حفظ الگوها و مؤلفه‌های اصلی (ستوده و قبادیان، ۱۴۰۱)؛ همسویی فزاینده گفتمان‌های مدیریتی با مفهوم «مشارکت عمیق (مشارکت جامعه ذی‌نفعان با تأکید بر زیست روزمره)» برای گذار به سمت توسعه پایدار (یزدانی‌رستم، انصاری و پورجعفر، ۱۴۰۱)؛ ایجاد جریان منطقی در توسعه کالبدی بافت (در امتداد معماری گذشته) از طریق فهم زمینه برای بازخوانی محیط و ایجاد یک کلیت یکپارچه در طول زمان و در راستای پاسخ به نیازهای جدید و شناخت ویژگی‌های اصیل معماری زمینه و استفاده از الگوهای معماری زمینه با نگاه معاصر (نجفی و علی‌الحسابی، ۱۴۰۱)؛ و تداوم معماری گذشته در معماری امروز به دو شکل الگوهای شکلی و الگوهای غیرشکلی (با تأکید بر کاربرد مؤلفه‌های غیرشکلی بر اساس نظریه معماری سرآمد؛ و نتیجتاً تبدیل معماری معاصر ایران به بخشی از میراث معماری آینده) مشهدی ابوالقاسم شیرازی و دیبا، ۱۴۰۲) محقق می‌گردد.

نمودار ۶. فراوانی موضوعات محوری معاصر سازی در حوزه معماری و شهرسازی

نمودار ۷. فراوانی موضوعات محوری معاصر سازی در حوزه معماری و شهرسازی به تفکیک سال

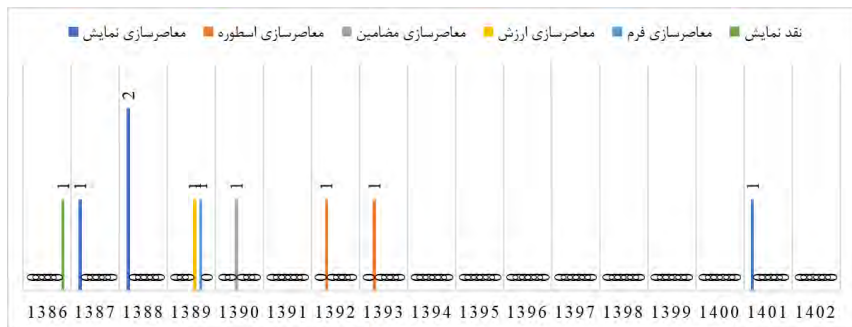

حوزه مطالعاتی هنر: حوزه مطالعاتی هنر در قالب شش موضوع محوری در آثار نویسندگان انعکاس یافته است. موضوع «معاصر سازی نمایش» و موضوع «معاصر سازی اسطوره» به ترتیب با فراوانی ۴۰٪ و ۲۰٪ و در نهایت موضوعات «معاصر سازی مضامین»، «معاصر سازی ارزش»، «معاصر سازی فرم» و «نقد نمایش» هر کدام با فراوانی ۱۰٪ در جایگاه‌های اول تا سوم قرار گرفته است (نمودار ۸ و ۹). نتایج نشان می‌دهد اگرچه زمینه‌های مطالعاتی حوزه هنر بسیار گسترده می‌باشد؛ ولیکن توجه نویسندگان بیشتر معطوف به هنر نمایش (تئاتر) می‌باشد و پژوهش پیرامون موضوع معاصر سازی در سایر زمینه‌های مطالعاتی این حوزه مغفول مانده است. معاصر سازی در هنر تئاتر از طریق نشانه با هدف برقراری ارتباط میان تماشاگر امروزی با اثر نمایشی (احساس همذات پنداری)؛ روایت تاریخ با نگاه امروزی؛ و حفظ لایه‌های پنهان متن و عناصر نمایش ایرانی با دادن میزانشن‌های نرم محقق می‌گردد (سعیدی، ۱۳۸۸). بنابراین، تطور ماهیت هنرهای نمایشی بر اساس نگرش‌ها

و شرایط زمانه؛ به‌روزشدن مؤلفه و ساختار بر اساس تغییرات محتوا؛ تغییر و انطباق با دنیای هم‌عصر و شرایط زمانه (انطباق با مناسبات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی روز)؛ حفظ وابستگی‌های بنیادی تئاتر با تفکر دینی؛ نزدیک شدن به مناسبات زندگی امروز جامعه ضمن تأکید بر حفظ سنت‌ها و باور به ارزش و اعتبار اشکال سنتی نمایش ایرانی؛ پذیرش برخی از تغییرات و گرایش به رویکردهای جدید در ارائه متفاوت مضامین و مفاهیم (رویکرد تولید بر اساس مضامین معاصر)؛ به‌روزرسانی لحن و بیان (نوروزی، ۱۳۹۰)؛ و تلاش برای فهم دقیق‌تر روایات، داستان‌ها و باورهای دینی جامعه و نیز بازآفرینی و بازاندیشی آن در تناسب با تغییر شرایط فرهنگی و اجتماعی جامعه و نیز انتظارات مخاطبان (خدایی و شکری، ۱۳۹۳) از مضامین معاصر سازی در هنر محسوب می‌شود.

نمودار ۸. فراوانی موضوعات محوری معاصر سازی در حوزه هنر

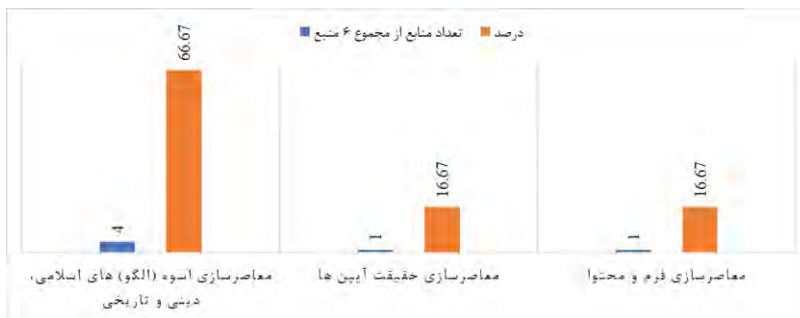

نمودار ۹. فراوانی موضوعات محوری معاصر سازی در حوزه هنر به تفکیک سال

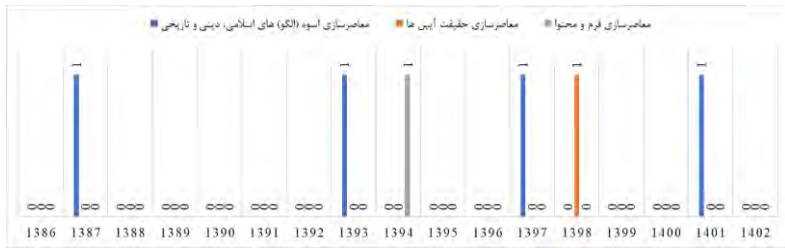

حوزه مطالعاتی دین: حوزه مطالعاتی دین در قالب سه موضوع محوری در آثار نویسندگان انعکاس یافته است. موضوع «معاصر سازی اسوه (الگو) های اسلامی، دینی و تاریخی» با فراوانی ۶۶/۶۷٪ و موضوعات «معاصر سازی حقیقت آیین‌ها» و «معاصر سازی فرم و محتوا» هر کدام با ۱۶/۶۷٪ به ترتیب دارای بیشترین و کمترین سهم مطالعاتی است (نمودار ۱۰ و ۱۱). نتایج نشان می‌دهد توجه نویسندگان در حوزه مطالعاتی دین بیشتر معطوف به الگو و اسوه می‌باشد؛ ضمن اینکه نویسندگان در باب پژوهش پیرامون معاصر سازی در حوزه دین با وجود گستردگی زمینه‌های مطالعاتی آن اقبال کمتری داشته‌اند.

معاصر سازی در حوزه دین با تکیه بر مبانی عصری سازی یعنی مجموعه‌ای از باورهای بنیادین و متناسب با فضای فرهنگی امروز محقق می‌گردد. طباطبائی و حائری شیرازی (۱۴۰۰) می‌گویند: «الگوی فرازمانی و فرامکانی قرآن کریم، سیره پیامبر و امامان معصوم (ع) پیش فرض عصری سازی است و دارای ملاک و معیاری جهان‌شمول و فراتر از هر زمان و مکانی است». مردانی (۱۳۹۹) می‌گوید: «الگوگیری از افعال پیامبر (ص) به دلیل محدودیت‌های تاریخی دشوار است. در چنین شرایطی باید اقتضائات عصر جدید را در نظر گرفت و متناسب با فرهنگ زمانه، افعال پیامبر (ص) را عصری سازی کرد. این موضوع با تکیه بر ظاهر متون سیره پیامبر (ص) پدید نمی‌آید و نیازمند تعریف مبانی و باورهای بنیادین است».

نمودار ۱۰. فراوانی موضوعات محوری معاصر سازی در حوزه دین

نمودار ۱۱. فراوانی موضوعات محوری معاصر سازی در حوزه دین به تفکیک سال

حوزه مطالعاتی ادبیات: حوزه مطالعاتی ادبیات در قالب چهار موضوع محوری در آثار نویسندگان انعکاس یافته است. موضوعات «معاصر سازی اشعار کهن» و «معاصر سازی و بینامتنیت» هر کدام با فراوانی ۵۰٪ و موضوعات «معاصر سازی اسطوره مبتنی بر علم مدرن» و «معاصر سازی داستان‌های شاهنامه در متن و اجرای تئاتر» هر کدام با فراوانی ۱۶/۶۷٪ به ترتیب دارای بیشترین و کمترین سهم مطالعاتی است (نمودار ۱۲ و ۱۳). نتایج نشان می‌دهد توجه نویسندگان در حوزه مطالعاتی ادبیات بیشتر معطوف به معاصر سازی شعر و نیز ارتباط معاصر سازی و بینامتنیت می‌باشد؛ ضمن اینکه نویسندگان در باب پژوهش پیرامون معاصر سازی در حوزه ادبیات با وجود گستردگی زمینه‌های مطالعاتی آن اقبال کمتری داشته‌اند.

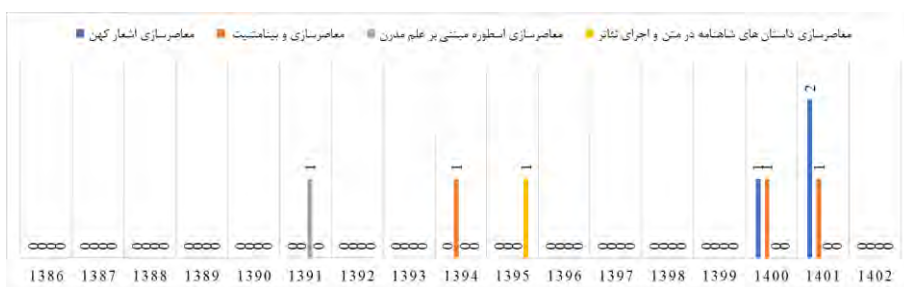
[معاصر سازی در حوزه ادبیات با تکیه بر بینامتنیت (گفت‌وگومندی متون) محقق می‌گردد]. کریستوا اول بار اصطلاح بینامتنیت را مطرح کرد. او هر متن ادبی را لاجرم در پیوند مستمر و وثیق با متون هم‌زمان و غیرهم‌زمان دانست (کریستوا، ۱۹۶۹، ۸۳؛ به نقل از: سلیمی کوچی و رضائیان، ۱۳۹۴، ۱۵۰). معاصر سازی نیز که ریشه در آرای باختین دارد، بدین مفهوم است که می‌توان فاصله حماسه (گذشته مطلق) را از زندگی جاری (که موضوع رمان است (پیوسته در حال تغییر و سازگاری)) نادیده گرفت و دنیای حماسه را با تبدیل کردن به واقعیتی معاصر، «معاصر سازی» کرد (باختین، ۱۹۸۲، ۲۲، ۲۱ و ۲۷؛ به نقل از ابدالی و همکاران، ۱۴۰۱، ۲).

1. Kristeva, J. (1969). *Semeiotike: Recherches pour une semanalyse*. Paris, France: Seuil.
2. Bakhtin

نمودار ۱۲: فراوانی موضوعات محوری معاصر سازی در حوزه ادبیات

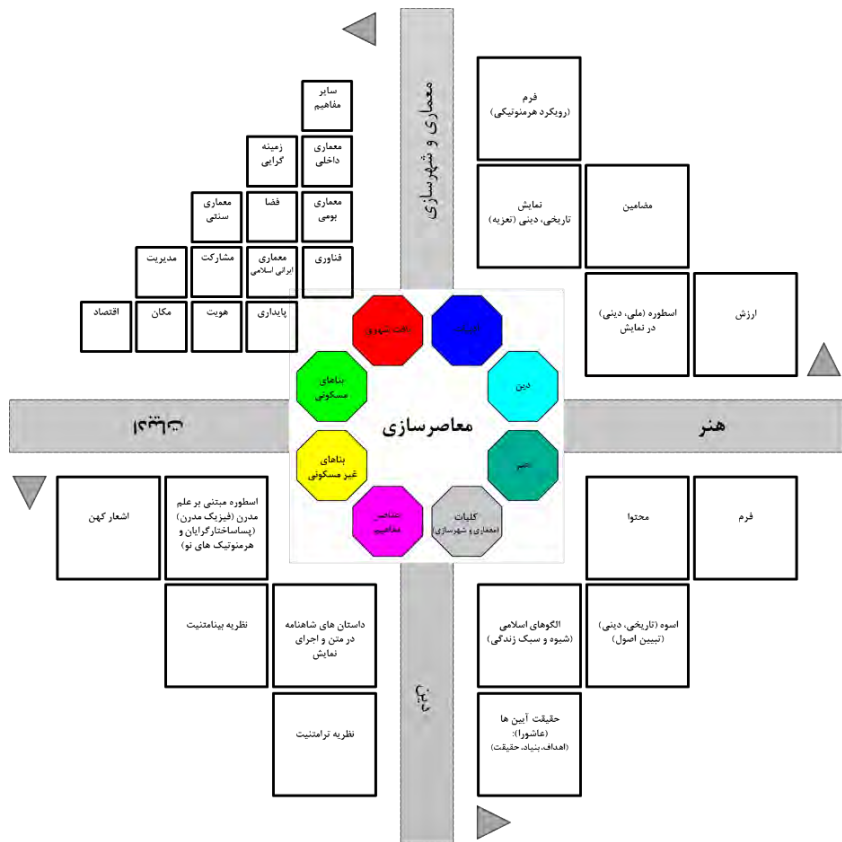
نمودار ۱۳: فراوانی موضوعات محوری معاصر سازی در حوزه ادبیات به تفکیک سال

۶. بحث و نتیجه گیری

هدف اساسی تحقیق بنیادی، تبیین روابط بین پدیده‌ها و افزودن به مجموعه دانش موجود؛ و هدف اساسی تحقیق کاربردی توسعه دانش کاربردی (کاربرد عملی دانش) است (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۸۲، ۷۹). با تلفیق رویکردهای نظری با مصادیق عملی می‌توان روایی نظری را نیز مورد ارزیابی قرار داد (بشیر، ۱۴۰۳، ۷). این نوع از تحقیقات زمینه را برای تولید و تدوین برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با معاصر سازی در حوزه‌های علمی گوناگون فراهم می‌سازد. مقاله حاضر از نوع بنیادی است و هدف آن توسعه دانش معاصر سازی در حوزه‌های علمی چهارگانه شناسایی شده می‌باشد. تبیین دقیق جریان معاصر سازی نیازمند نگاه جامع و تحلیل محور است. لازمه این امر شناسایی موضوعات محوری حاکم بر هر یک از حوزه‌های علمی مذکور می‌باشد. موضوعات محوری در کنار مؤلفه‌های تشکیل دهنده آن همانند یک سیستم واحد عمل

می‌کنند. این سیستم جامع تعیین‌کننده مفاهیم و ابعاد دخیل در امر معاصر سازی است که در حوزه‌های علمی مذکور دارای اشتراکات و افتراقاتی است و در نهایت منجر به توسعه بنیان‌های نظری و تبیین جریان معاصر سازی می‌شود؛ و سپس توسط تحقیقات کاربردی توسعه می‌یابد و به سمت کاربرد عملی دانش در حوزه‌های علمی چهارگانه هدایت می‌شود. در راستای پاسخ به پرسش‌های اول و دوم پژوهش حاضر، مدل کلی جریان‌شناسی مطالعات نظری معاصر سازی در قالب نمودار ۱۴ ارائه می‌گردد.

نمودار ۱۴. مدل جریان معاصر سازی در مطالعات نظری معاصر سازی

در مقاله حاضر علاوه بر تبیین و دسته‌بندی جریان معاصر سازی در مطالعات نظری میان‌رشته‌ای، دو مؤلفه مورد نسبت‌سنجی قرار گرفته‌است: مؤلفه اول، ارزیابی توانمندی یا ضعف رشته‌های علمی در میزان فهم معاصر سازی است. بنابراین موضوع تحلیل، سنجش ظرفیت رشته‌های علمی در میزان فهم معاصر سازی می‌باشد؛ مؤلفه دوم، چگونگی تأثیر یکپارچگی دانش در میزان فهم معاصر سازی است. بنابراین فرضیه بنیادی پژوهش بر این مبنا است که معاصر سازی به دلیل ذات انسانی خود، نیازمند نگاهی میان‌رشته‌ای است. در یک نسبت‌سنجی کلان، این دو مؤلفه در پیوند با هم، ارتباط بین ظرفیت رشته‌های علمی (مؤلفه اول) و ضرورت همگرایی معرفتی (مؤلفه دوم) را برای مواجهه با معاصر سازی می‌سنجند. در این راستا نتایج زیر در ارتباط با حوزه‌های علمی چهارگانه و نیز پاسخ به پرسش‌های سوم و چهارم مقاله حاضر، حاصل گردیده‌است.

معماری صرفاً یک فرم ثابت مادی نیست؛ بلکه به عنوان یک سیستم انعطاف‌پذیر غیر مادی با قابلیت بازتعریف فضاها بر اساس نیازهای متغیر تعریف می‌شود. بنابراین معماری یک پدیده فرهنگی و وابسته به زمینه محسوب می‌شود. در این راستا حوزه دانشی مرتبط با آن، ملزم به ایجاد گفت‌وگو میان دو سطح مادیات و غیرمادیات است. بنابراین نیازمند تعامل میان‌رشته‌ای است؛ و بدون تعامل با سایر رشته‌ها قادر به درک جامع معاصر سازی نیست. لازم به ذکر است که معماری، اصولاً تغییرات را با سرعت بیشتری تجربه می‌کند؛ و نتیجتاً در مقایسه با سایر حوزه‌های دانشی، پیشرو در معاصر سازی است. هنر معاصر اغلب مفاهیم دینی یا ادبی را در قالب‌های جدید بازتعریف می‌کند؛ و به عنوان پل ارتباطی بین دو سطح مادیات و غیرمادیات مطرح می‌باشد؛ و با ایجاد گفت‌وگو میان سنت و مدرنیته، به عنوان میانجی عمل می‌کند. بنابراین هنر به دلیل انعطاف‌پذیری، بهتر می‌تواند «ذات انسانی معاصر سازی» را فهم کند، اما نیازمند تعامل میان‌رشته‌ای است. نهادهای دینی به دلیل نقش محافظه‌کارانه‌شان، کندتر با تحولات سازگار می‌شوند؛ و نتیجتاً در برابر تغییرات

مقاومت می‌کنند. بنابراین به تنهایی قادر به همگامی با معاصرسازی نیستند و نیاز به بازخوانی (تفسیر مجدد) به عنوان يك راه حل میان‌رشته‌ای دارند. ادبیات معاصر اغلب تضاد بین سنت و مدرنیته را روایت می‌کند؛ و نتیجتاً بازتاب‌دهنده تنش‌ها می‌باشد. ادبیات از طریق روایت‌پردازی، «یکپارچگی دانش» را تقویت می‌کند، اما نیاز به تعامل با سایر حوزه‌ها دارد. بینامتنیت در ادبیات، نمونه‌ای عینی از ادغام دانش در رشته‌های مختلف است.

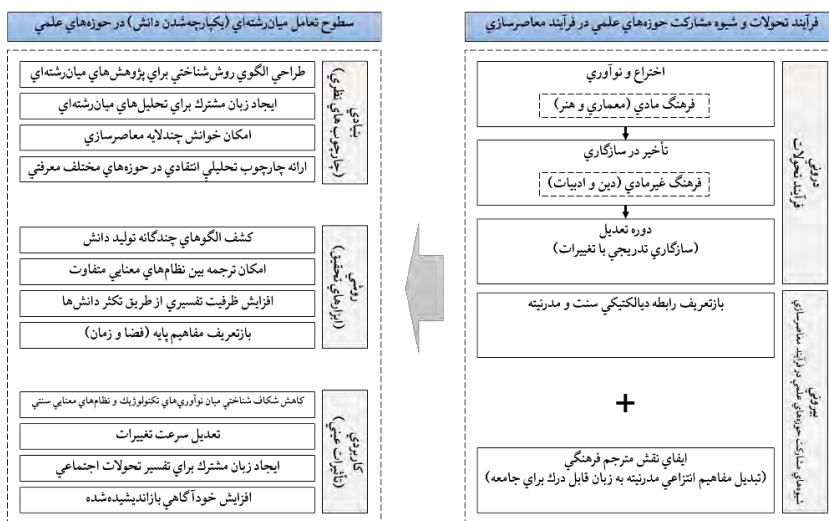
بنابراین، پژوهش حاضر نشان می‌دهد که معاصرسازی مفهومی میان‌رشته‌ای و سیال است؛ که در تناسب با محتوای علوم در حیطه‌های مختلف، دارای بازتاب‌های بیانی متفاوت؛ اما همگرا می‌باشد؛ که نیازمند اصل گفت‌وگومندی میان عوامل مختلف درون و بیرون يك پدیده می‌باشد. علاوه بر این، فرایند معاصرسازی نیز ذاتاً میان‌رشته‌ای و نامتوازن است. نامتوازن از این جهت که سرعت تطبیق حوزه‌های دانشی مختلف با تحولات معاصر، متفاوت می‌باشد. بنابراین رشته‌های دانشی به صورت منفرد، در فهم جامع فرایند معاصرسازی، ضعیف عمل می‌کنند؛ اما تعامل میان‌رشته‌ای توانمندی سیستم را افزایش می‌دهد. حوزه‌های علمی چهارگانه می‌توانند به دو شکل اساسی در فرایند معاصرسازی مشارکت داشته‌باشند: (۱) از طریق بازتعریف رابطه دیالکتیکی سنت-مدرنیته در حوزه تخصصی خود؛ (۲) با ایفای نقش مترجم فرهنگی که مفاهیم انتزاعی مدرنیته را به زبان قابل درک برای جامعه تبدیل می‌کند.

تعامل میان‌رشته‌ای (یکپارچه‌شدن دانش)، در يك نظام سلسله‌مراتبی و در سه سطح: بنیادین (چارچوب‌های نظری)، روشی (ابزارهای تحقیق)، و کاربردی (تأثیرات عینی) قابل تبیین است. این سطوح، مکمل یکدیگر در فرایند تولید دانش میان‌رشته‌ای هستند. سطح بنیادین شامل: کشف الگوهای چندگانه تولید دانش، امکان ترجمه بین نظام‌های معنایی متفاوت، افزایش ظرفیت تفسیری از طریق تکثر دانش‌ها، بازتعریف مفاهیم پایه (فضا و زمان)؛ سطح روشی شامل: غنای روش‌شناختی (فراهم آوردن الگوی روش‌شناختی برای پژوهش‌های میان‌رشته‌ای و اجتناب از تقلیل‌گرایی تک‌رشته‌ای)، ایجاد

زبان مشترک برای تحلیل‌های میان‌رشته‌ای، امکان خوانش چندلایه معاصر سازی (درک جامع‌تری از رابطه بین جهانی‌شدن و هویت‌های محلی)، ارائه چارچوب تحلیلی برای مواجهه انتقادی با چالش‌های معاصر سازی در حوزه‌های مختلف معرفتی؛ و سطح کاربردی شامل: کاهش شکاف شناختی میان نوآوری‌های تکنولوژیک و نظام‌های معنایی سنتی، تعدیل سرعت تغییرات، ایجاد زبان مشترک برای تفسیر تحولات اجتماعی، افزایش خودآگاهی بازاندیشیده‌شده می‌باشد (نمودار شماره ۱۵).

نمودار ۱۵. فرآیند تحولات، شیوه مشارکت و سطوح تعامل میان‌رشته‌ای در حوزه‌های علمی

۷. پیشنهادات

با توجه به اهمیت موضوعات محوری در حوزه‌های چهارگانه پیشنهاد می‌گردد دست‌اندرکاران تدوین برنامه آموزشی، اهتمام ویژه‌ای نسبت به گنجانیدن این موضوعات در سرفصل‌های آموزشی دروس دانشگاهی با هدف پیشبرد اهداف علمی و آموزشی داشته باشند. با توجه به تأکید اسناد ملی کشور خصوصاً اسناد نقشه جامع علمی و فرهنگی کشور مورخ ۱۳۸۹ بر توسعه علم و فناوری در راستای توسعه همه‌جانبه کشور، ضروری است

که راهبردها، راهکارها و سیاست‌گذاری‌ها در این باب و در تناسب با نیازهای ملی کشور تدوین و عملی گردد. در این راستا ضروری است که تعامل و همکاری پژوهشی دانشگاه‌ها با سازمان‌ها و صنایع مرتبط بر اساس اولویت‌های پژوهشی مورد توجه قرار گیرد. ضمن اینکه پایان‌نامه‌های مقطع تحصیلات تکمیلی در قالب طرح‌های کاربردی پژوهشی، تحت حمایت مراکز تحقیقاتی کشور قرار بگیرند. همچنین زیرساخت‌های لازم جهت انجام بعضی از انواع تحقیقات (شبیه‌سازی) که امکان تعامل بین‌رشته‌ای را در برخی از رشته‌های دانشگاهی (معماری و عمران) به نحو مطلوب‌تر فراهم می‌سازد، مهیا گردد.

با توجه به پیشرو بودن حوزه معماری و شهرسازی در باب تحقق پژوهش‌ها با محوریت معاصر سازی و نیز تأکید نقشه جامع علمی و فرهنگی کشور بر حوزه مذکور به عنوان اولویت سطح الف علم و فناوری در هنر، و نیز تأکید سایر اسناد ملی، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاری‌های موجود در باب توسعه معماری و شهرسازی مبتنی بر اسناد مذکور، در قالب پژوهش، تحلیل محتوا شوند.

[البته] مشخصه نظریه‌های معماری در دوران جدید از نظر «نسبیت» و «جنکس» و «گومز» ارجاع به حوزه‌های غیرمعماری است (ایمانی و صبوری، ۱۳۹۲، ۹۱). لذا با توجه به کمبود پژوهش‌های مبتنی بر نظریه در باب معاصر سازی و نیز اتکاء پژوهش‌ها بر یک یا دو نظریه خاص، پیشنهاد می‌گردد پژوهش‌ها به حوزه‌های میان‌رشته‌ای در سطح ملی و فراملی ورود پیدا کنند؛ زیرا نگرش میان‌رشته‌ای این امکان را فراهم می‌آورد تا ابعاد پنهان یک علم خاص مانند معماری از منظر دیگر علوم نیز نگریسته شود؛ ضمن اینکه بستر لازم جهت تبیین و تدوین و بسط نظریات معاصر سازی در تناسب با شرایط ایران معاصر نیز فراهم می‌گردد.

با توجه به اهمیت معاصر سازی به عنوان یک مفهوم جهانی، پیشنهاد می‌گردد پژوهش‌های معتبر علمی فراملی نیز در این زمینه مورد توجه پژوهشگران قرار گیرد و زمینه تحقق مطالعات تطبیقی پژوهش‌های ملی و فراملی در این باب و با هدف مقایسه

مفهوم معاصر سازی از ابعاد دیگر در مکان/ زمان فراهم شود. همچنین پیشنهاد می شود پژوهش های مستقلی در باب آینده پژوهی در حوزه معاصر سازی انجام شود.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول، نسرين سلجوقی با عنوان «تبیین مدل مفهومی مبانی معاصر سازی در مطالعات نظری معماری ایران» است؛ که به راهنمایی نویسنده دوم، «دکتر حسن رضائی» و مشاوره نویسنده سوم، «دکتر هیروفرکیش» در دانشگاه آزاد اسلامی مشهد در حال انجام است.

حمایت مالی

پژوهش حاضر حامی مالی نداشته است.

درصد مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان به طور مساوی در انجام پژوهش مشارکت داشته اند.

مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی

۹۸

دوره ۱۸، شماره ۲
بهار ۱۴۰۵
پیاپی ۷۰

منابع

- ابدالی، آسنا؛ صفری، جهانگیر؛ و ظاهری‌عبدوند، ابراهیم (۱۴۰۱). معاصر سازی اشعار کهن در رمان آتش بدون دود از نادر ابراهیمی. پژوهشنامه ادبیات داستانی، ۱۱(۱)، ۲۶-۱. doi:10.22126/rp.2021.6107.1299
- ابراهیمی، سعیده؛ و جعفری، ناهید (۱۳۹۸). تمایزی بر تنوع و تأثیر تحقیقات میان‌رشته‌ای در سطوح بین‌رشته‌ای، چندرشته‌ای، درون‌رشته‌ای و رشته‌های متقاطع با نگاهی بر همکاری‌های بین‌رشته‌ای و درون‌بخشی در حوزه‌های علوم پایه. پژوهش‌نامه علم‌سنجی، ۵(۲)، ۴۴-۲۳. doi: 10.22070/rsci.2019.4118.1266
- افتخاری، علی (۱۳۸۸). علوم بین‌رشته‌ای در آموزش عالی. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۱(۲)، ۶۵-۸۳. doi:10.7508/isih.2009.02.004
- اکبرلو، منوچهر (۱۴۰۱). نکته بسیار مهم در پرداختن به وقایع تاریخی امر معاصر سازی است. تاریخ مراجعه: <https://www.ibna.ir/news/324944/>. ۱۴۰۱/۰۵/۲۱
- اهری، زهرا؛ ندیمی، هادی؛ رحیم‌زاده، پریسا؛ حیدرخانی، مریم؛ توانایی‌مروی، فاطمه؛ عابری‌زاهد، صحرا؛ و فلاح‌نجم‌آبادی، شیوا (۱۴۰۲). تحقیقات پرسش‌مدار: مطالعات میان‌رشته‌ای معماری و علوم انسانی. نشریه مطالعات معماری ایران، ۱۲(۲۴)، ۷۵-۵۵. doi:10.22052/jias.2024.253642.1251
- ایمانی، نادیه؛ و صبوری، نگار (۱۳۹۲). اندیشه معماری در آیین نظریه‌های معاصر معماری. نامه معماری و شهر سازی، ۶(۱۲)، ۹۵-۷۷. doi:10.30480/aup.2014.103
- بابائی‌مراد، بهناز؛ ذبیحی، حسین؛ و ماجدی، حمید (۱۳۹۷). مرور نظام‌مند پژوهش‌های صورت‌گرفته در مورد مکان‌های شهری. مطالعات علوم اجتماعی ایران، ۱۵(۴)، ۱-۱۶.
- باقری، کریم؛ و درس‌خوان، رسول (۱۴۰۰). تحلیل مؤلفه‌های تأثیرگذار در معاصر سازی بافت تاریخی - فرهنگی کلانشهر تبریز با تأکید بر حفظ هویت. جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۱(۴۲)، ۵۳۰-۵۱۵. dor:20.1001.1.22286462.1400.11.2.27.7
- باقری‌طهرانی، مرتضی؛ عامری‌سیاهویی، حمیدرضا؛ پیری، سعید؛ و متکی، زهیر (۱۴۰۱). مروری سیستماتیک بر تولیدات علمی نمایه‌شده در پایگاه اسکوپوس در حوزه مسکن موقت پس از سانحه با تمرکز بر حوزه معماری. نشریه مسکن و محیط روستا، ۴۱(۱۷۹)، ۹۰-۷۷. doi:10.22034/41.179.77
- بشیر، حسن (۱۴۰۳). ارتباطات میان‌فرهنگی [سخن سردبیر]. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۷(۱)، ۷-۵. doi:10.22035/jicr.0621.519
- بمانیان، محمدرضا؛ ابافت‌یگانه، منصور؛ و نادری، سیدمجید (۱۳۸۷). ارزیابی کمی و کیفی نشریه هنرهای زیبا طی دوره ۱۲ ساله (بهار ۱۳۷۶ تا بهار ۱۳۸۷). نشریه هنرهای زیبا، ۳۵(۰)، ۱۴۵-۱۳۵.

پسندیده، عباس (۱۳۸۷). معاصر سازی اسوه‌های دینی. فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ۱۱(۴۲)، ۱۳۱-۱۰۳. doi:20.1001.1.20082827.1387.11.0.5.4

پیشوائی، حمیدرضا؛ میرزائی، زهرا؛ و زارعی حاجی‌آبادی، سینا (۱۳۹۸). بررسی مقولات کلیدی در ادبیات معماری معاصر ایران: ۱۳۲۵-۱۳۹۴ ش. فصلنامه علمی معماری و شهرسازی صفا، ۳۰(۲)، ۱۷-۴۴. doi:10.29252/soffeh.30.2.17

ثمین شریفی میاوقی، ابراهیم؛ یعقوبی سنقرچی، معصومه؛ و حق‌لسان، مسعود (۱۳۹۸). ارزیابی مولفه‌های ارزشی معماری مسکن مطلوب بر اساس نظام معرفتی اسلام (نمونه موردی: خانه‌های معاصر ارومیه). آموزش و ارزیابی، ۱۲(۴۸)، ۳۳-۶۲.

حاتمی، محمدرضا؛ و روشن‌چشم، حامد (۱۳۹۱). ماهیت رویکرد میان‌رشته‌ای در حوزه علوم انسانی با تأکید بر اندیشه‌های هابرماس. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۵(۱)، ۱۱۵-۹۹. doi:10.7508/isih.2014.17.005

حسینی نسب، صبا؛ مهدی‌زاده‌سراج، فاطمه؛ و خان‌محمدی، محمدعلی (۱۴۰۲). تحلیل تولیدات علمی دانشگاه‌های ایران در حوزه معماری عصب‌محور: مرور دامنه. پژوهش‌نامه علم‌سنجی، ۹(۱)، ۲۵۸-۲۳۱. doi:10.22070/rsci.2021.13910.1479

حیدری، شاهین (۱۳۹۳). درآمدی بر پژوهش معماری. تهران: انتشارات رز.

خدایی، مجیدشریف؛ و شکری، رضا (۱۳۹۳). معاصر سازی اسطوره‌های دینی در نمایش‌های رادیویی. فصلنامه علوم خبری، ۱۲(۱۱-۱۲)، ۱۹۲-۱۷۵.

خصم‌افکن‌نظام، عرفان؛ نویدی‌مجد، فرشته؛ و فدوی‌انیانی، بابک (۱۴۰۱). آینده‌پژوهی در معماری؛ تبیین رویکردهای آینده‌پژوهانه در حوزه طراحی مسکن. نشریه علمی تخصصی شبانگ، ۸(۳)، ۲۰-۱.

خلیقی، نینا؛ و پورجعفر، محمدرضا (۱۴۰۱). بررسی نظری مفهوم دلپذیری در مقیاس مطالعات فضای شهری با کمک روش تحلیل محتوا (نمونه منتخب: مطالعات بازه زمانی ۱۹۹۸-۲۰۲۰). دانش شهرسازی، ۶(۱)، ۱۲۰-۱۳۸. doi:10.22124/upk.2021.18060.1584

خنجرخانی، ذبیح‌الله؛ و بختیار نصرآبادی، حسنعلی، ابراهیمی دینانی، آرزو (۱۳۸۸). درآمدی بر ضرورت، جایگاه و انواع مطالعات میان‌رشته‌ای در آموزش عالی. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۲(۱)، ۱۶۷-۱۸۶. doi:10.7508/isih.2010.05.007

دیانی، محمد مهدی (۱۴۰۱). گزارش: نشست تخصصی فاطمه شناسی و معاصر سازی شخصیت آن حضرت. تاریخ مراجعه: ۱۴۰۱/۰۴/۲۰. قابل دسترس در: <https://birjand.ac.ir/farhangi/fa/news/>

رفیعیان، مجتبی؛ شاه‌حسینی، گلاره؛ و داداش‌پور، هاشم (۱۴۰۱). فراتحلیل مطالعات حوزه مناطق کلان شهری در ایران. نشریه معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۵(۳۸)، ۲۷۰-۲۴۷. doi:10.22034/aaud.2022.264906.2392

ریاضی، سید ابوالحسن (۱۳۹۲). شهر؛ پدیده‌ای میان‌رشته‌ای. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۱۶(۱)، ۱۰۱-۱۱۵. doi:10.7508/isih.2014.21.005

ستوده، شیرین؛ و قبادیان، وحید (۱۴۰۱). تبیین معاصر سازی و انطباق سیستمی میراث صنعتی البرز بر اساس معماری پایدار. نقش جهان، ۱۲(۱)، ۵۹-۸۳. doi:20.1001.1.23224991.1401.12.1.5.5

سرسنگی، مجید؛ و پارسایی، منصور (۱۳۸۹). نمایش دینی: پژوهشی پیرامون لزوم معاصر سازی فرم و نقد هرمنوتیکی محتوا. نشریه هنرهای زیبا - هنرهای نمایشی و موسیقی، ۳(۴۲)، ۳۷-۴۵. doi:10.22059/jfadram.2012.24368

سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ و حجازی، الهه (۱۳۸۲). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه. سعیدی، علیرضا (۱۳۸۸). معاصر سازی اصلی‌ترین عنصر اجرای نمایش‌های تاریخی (گفت‌وگو با شکرخدا گودرزی کارگردان نمایش «بهرام چوبینه»). هنرمند، ۳(۷۳)، ۳۲-۳۳.

سلیمی کوچی، ابراهیم؛ و رضائیان، محسن (۱۳۹۴). بینامتنیت و معاصر سازی حماسه در «شب سهراب‌کشان» بیژن نجدی. نشریه متن پژوهی ادبی، ۱۹(۶۳)، ۱۶۰-۱۴۷. doi:20.1001.1.22517138.1394.19.63.6.8

سند نقشه جامع علمی کشور (۱۳۸۹). تاریخ مراجعه: ۱۴۰۱/۰۳/۲۱. قابل دسترس در: اسناد نقشه جامع علمی و فرهنگی کشور <https://fadak.ir>

شاه‌آبادی، حمیدرضا (۱۳۹۴). ضرورت معاصر سازی محتوا و فرم. تاریخ مراجعه: ۱۴۰۱/۰۴/۲۰. قابل دسترس در: <https://www.isna.ir/news/>

شاه‌حسینی، حبیب؛ خندان، نادیا؛ و کوره‌پز، رعنا (۱۴۰۱). ارزیابی سیستماتیک مقالات معماری مجلات علمی - پژوهشی ایران و انتشارات Elsevier (q1). نشریه علمی باغ نظر، ۱۹(۱۱۵)، ۲۰-۵. doi:10.22034/bagh.2022.323996.5092

صادقی، علی اشرف (۱۳۷۱). شیوه‌ها و امکانات واژه‌سازی در زبان فارسی معاصر (۲). نشر دانش، ۶۵(۶)، ۶-۱۲.

صمدی، معصومه (۱۳۹۱). میان‌رشته‌پژوهی، پارادایم و دستاوردهای تربیتی. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۱۵(۱)، ۱۳۰-۱۱۷. doi:10.7508/isih.2014.17.006

طباطبائی، سیدمحمدکاظم؛ و حائری شیرازی، مرتضی (۱۴۰۰). عصری سازی حدیث: مطالعه موردی، سیره ابوطالب (ع). سیره‌پژوهی اهل بیت (ع)، ۷(۱۳۷)، ۱۸-۷.

عترت دوست، محمد (۱۳۹۸). روش‌شناسی فهم حدیث در فرایند سه‌گانه تحلیل متن، تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان. حدیث‌پژوهی، ۱۱(۱)، ۳۲۰-۲۹۱. doi:10.22052/0.21.291

عربیون، ابوالقاسم؛ عبدالله‌زاده، غلامحسین؛ و شریف‌زاده، محمدشریف (۱۳۹۴). تحلیل محتوای پژوهش‌های کارآفرینی در ایران. فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی دانشگاه جامع امام حسین (ع)، ۷(۲)، ۷۹-۱۰۳.

علیخانی، علی‌اکبر (۱۴۰۳). چالش‌ها و موانع فرهنگی نظریه‌پردازی میان‌رشته‌ای در ایران. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۱۶(۳)، ۲۸-۵. doi:10.22035/isih.2024.5302.5024

غنچگی، علیرضا (۱۳۸۹). ارزش‌های برآمده از سیره انبیاء (ع) باید معاصرسازی شود. تاریخ مراجعه: ۱۴۰۱/۰۵/۰۵. قابل دسترس در: <https://www.magiran.com/article/2089173>

فرهنگدوست، هادی؛ و فرکیش، هیرو (۱۴۰۰). ارائه الگوی «مرور ساختاریافته مطالعات روان‌شناسی محیطی» در معماری. فصلنامه مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، ۲(۱۵)، ۲۳-۳۴.

قدسی، نرگس؛ نسترن، مهین؛ و قاسمی، وحید (۱۴۰۱). جدانشدگی اجتماعی-فضایی در ایران: مرور نظام‌مند و فراتحلیل کیفی. نشریه علمی مطالعات شهری، ۱۱(۴۴)، ۹۴-۷۹.

کلامی هریس، سیدمصطفی (۱۳۹۶). مهم‌ترین دانش ما چیست؟. تاریخ مراجعه: ۱۴۰۱/۰۵/۰۹. قابل دسترس در: <https://kalami.ir>

کریشنا، و.و؛ رولند، واست؛ و گلارک، ژاک (۱۳۸۰). جهانی شدن و اجتماعات علمی در کشورهای در حال توسعه (ترجمه ابوالقاسم طلوع). فصلنامه علوم، تحقیقات و فناوری، ۷، ۵۶-۴۸.

محمدزاده‌گودینی، یحیی؛ وفامهر، محسن؛ و بابازاده‌میری، لیلا (۱۴۰۱). تحلیل محتوای کمی و کیفی مقالات حوزه فناوری معماری، چاپ‌شده در مجلات علمی پژوهشی طی سال‌های ۵۸-۱۳۹۸. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۵(۴۰)، ۲۰۶-۱۹۱.

محمدی، علیرضا (۱۴۰۱). مرور نظام‌مند مقالات منتشر شده با موضوع «طراحی محیطی برای کاهش جرم» در فضاها شهری ایران (۱۳۷۸-۱۳۹۸). فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۲(۴۶)، ۱۴۷-۱۶۳.

مردانی (گلستانی)، مهدی (۱۴۰۰). مبانی عصری‌سازی افعال پیامبر (ص). فصلنامه علمی علوم حدیث، ۲۶(۱)، ۹۱-۱۰۳. doi:10.22034/hs.2021.13158

مشهدی‌ابوالقاسم‌شیرازی، مهدی؛ و دیبا، داراب (۱۴۰۲). داده‌کاوی غیر شکیلی و معاصرسازی ساختار پلان مسکونی با استفاده از شبکه هوش مصنوعی؛ نمونه موردی: بناهای منتخب تهران در فاصله دهه ۳۰ تا دهه ۵۰ شمسی. نقش جهان، ۱۳(۲)، ۱۴۴-۱۲۵. dor:20.1001.1.23224991.1402.13.2.7.6

معین، محمد (۱۳۶۳). اسم مصدر - حاصل مصدر. تهران: مؤسسه انتشارات امیرکبیر.

مقیم، ابوالفضل (۱۳۹۴). معرفت‌شناسی آینده‌پژوهی در رویکردهای نظری به برنامه‌ریزی شهری، معماری و صنعت ساختمان. نشریه مدیریت شهری، ۳۸(۳۸)، ۷۵-۱۰۴.

میری لواسانی، سیدمحمدرضا؛ نیکومرام، هانیه؛ و خادمیان، محمد (۱۴۰۳). تحلیل محتوای پژوهش‌های مدیریت ریسک مالی در بانک‌های ایران. فصلنامه دانش سرمایه‌گذاری، ۱۳(۵)، ۲۷۸-۲۵۵.

نجفی، ندا؛ و علی‌الحسابی، مهران (۱۴۰۱). بازخوانی مفهوم زمینه در راستای معاصر سازی معماری روستایی (نمونه مطالعاتی: روستای بلیران مازندران). پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۳(۷)، ۲۰-۴۱.

doi:20.1001.1.27173747.1401.3.7.2.7

نوروزی، آی‌سان (۱۳۹۰). ضرورت تغییر نگرش نسبت به تناثرهای دینی در ایران با رویکردی به معاصر سازی مضامین. نمایش، ۱۴۸(۱)، ۶۷-۶۳.

یزدانی‌رستم، مانده؛ انصاری، مجتبی؛ و پورجعفر، محمدرضا (۱۴۰۱). آزمایشگاه زنده شهری به مثابه روشی برای گذار فرهنگی به معاصر سازی پایدار؛ نمونه موردی: محله جماران. نقش جهان، ۱۲(۱)، ۲۰-۴۰.

doi:20.1001.1.23224991.1401.12.1.1.1

Bakhtin, M.M. (1981). *The dialogic imagination*. Texas, United States: University of Texas Press.

Benjamin, W. (1969). The work of art in the age of mechanical reproduction. In *Illuminations*, (pp. 217-252).

Boland, A., Cherry, M.G., & Dickson, R. (2017). *Doing a systematic review: A student's guide*. London, England: SAGE Press.

Castells, M. (2000). *The rise of the network society* (Vols. 1-3). Chichester, United Kingdom: Wiley-Blackwell.

Contemporize. (n.d.). In *Merriam-Webster.com dictionary*. Retrieved October 26, 2023, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/contemporize>

Eisenstadt, S.N. (2000). Multiple modernities. *Daedalus*, 129(1), 1-29.

Frampton, K. (1983). Towards a critical regionalism. *The anti-aesthetic: Essays on postmodern culture*, 16-30.

Giddens, A. (1991). *The consequences of modernity*. Cambridge, United Kingdom: Polity Press.

Holley, K.A. (2019). Learning from Klein: Examining current interdisciplinary practices within U.S. higher education. *Issues in Interdisciplinary Studies*, 37(2), 17-32.

Koolhaas, R., & Mau, B. (1995). *S, M, L, XL*. Rotterdam, The Netherlands: 010 Press.

Latour, B. (1993). *We have never been modern* (C. Porter, Trans.). Cambridge, United States: Harvard University Press.

Latour, B. (2013). An inquiry into modes of existence: An anthropology of the moderns. *Science & Technology Studies*, 27(1), 109-112.

- Lattuca, L.R. (2003). Creating interdisciplinarity: Grounded definitions from college and university faculty. *History of Intellectual Culture*, 3(1), 1–20.
- Mitcham, C. (2005). *Encyclopedia of science, technology, and ethics* (Vols. 1-4). Farmington Hills, United States: Macmillan Reference USA.
- Ogburn, W.F. (1922). *Social change with respect to culture and original nature*. New York, United States: Huebsch.
- Ricoeur, P. (1995). *Figuring the sacred: Religion, narrative, and imagination*. Minneapolis, United States: Fortress Press.
- Sabbar, S., & Habib Zadeh Khiyaban, S. (2021). AI-Driven credit risk assessment in Iranian banking. *Socio-Spatial Studies*, 5(2), 1-13. doi:10.22034/soc.2022.230201
- Salehi, K., & Habib Zadeh Khiyaban, S. (2025). AI and crime prevention in the academic literature: An integrative review of AI applications in crime prevention. *Code, Cognition and Society*, 1(1), 164–177. doi:10.22034/ccsr.2025.546552.1016
- Silva, M. (2015). A systematic review of foresight in project management literature. *Procedia Computer Science*, 64, 792–799.

مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

۱۰۴

دوره ۱۸، شماره ۲

بهار ۱۴۰۵

پیاپی ۷۰